

Xorazm viloyati pedagog kadrlarni qayta
tayyorlash va malakasini oshirish instituti

“Psixologiya, pedagogika, menejment,
maktabgacha va boshlang‘ich ta‘lim” kafedrası

S.QURBONOV

4-SINF

TABIATSHUNOSLIKDAN

BOSHQOTIRMALAR

TO‘PLAMI

Urganch – 2014

Ushbu uslubiy qo‘llanmasi boshlang‘ich sinf o‘qituvchilari uchun mo‘ljallangan bo‘lib, unda 4-sinf tabiatshunoslikdan o‘rganilgan mavzu va bo‘limlar yuzasidan boshqotirmalar ishlab chiqilgan. O‘qituvchilar boshqotirmalardan mustahkamlash, umumlashtirish, takrorlash va nazorat darslarida foydalanishlari mumkin.

Muallif: **S.Qurbonov** – “Psixologiya, pedagogika, menejment, maktabgacha va boshlang‘ich ta’lim” kafedrası katta o‘qituvchisi

Taqrizchilar: **F.Ro‘zmetova**–Urganch shahar 1-son maktabining boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi

R.Qurbonniyozov– Xorazm VPKQTMOI “Tabiiy va aniq fanlar ta’limi” kafedrası o‘qituvchisi

Mazkur uslubiy qo‘llanma Xorazm VPKQTMOI ilmiy kengashining 2013 yil 14 noyabrdagi bayonnoma №__ bilan tasdiqlanib, chop etishga tavsiya etildi.

KIRISH

Jamiyatimiz hayotida yuz berayotgan ijobiy o'zgarishlar ta'limning maqsadi, mazmuni va vazifalarini ham qayta ko'rib chiqishni taqozo etdi. Buning natijasida o'quvchi dars jarayonida faol ishtirokchiga aylandi, uning fikrlash doirasi kengaydi, undan ijodkorlik, tashabbuskorlik talab etila boshlandi. "Ta'lim to'grisida"gi Qonunda ham, "Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi"da ham o'quvchining mustaqil fikrlashi va ijodkorligiga alohida e'tibor berilgan.

Dars jarayonida o'qituvchi emas, o'quvchi faol bo'lishi, savol topshiriqlar va bahs-munozaralarda ko'proq ishtirok etib, bilimini oshirishi fanlararo uzviylik ta'limning ilg'or pedagogik texnologiyasida muhim rol o'ynaydi.

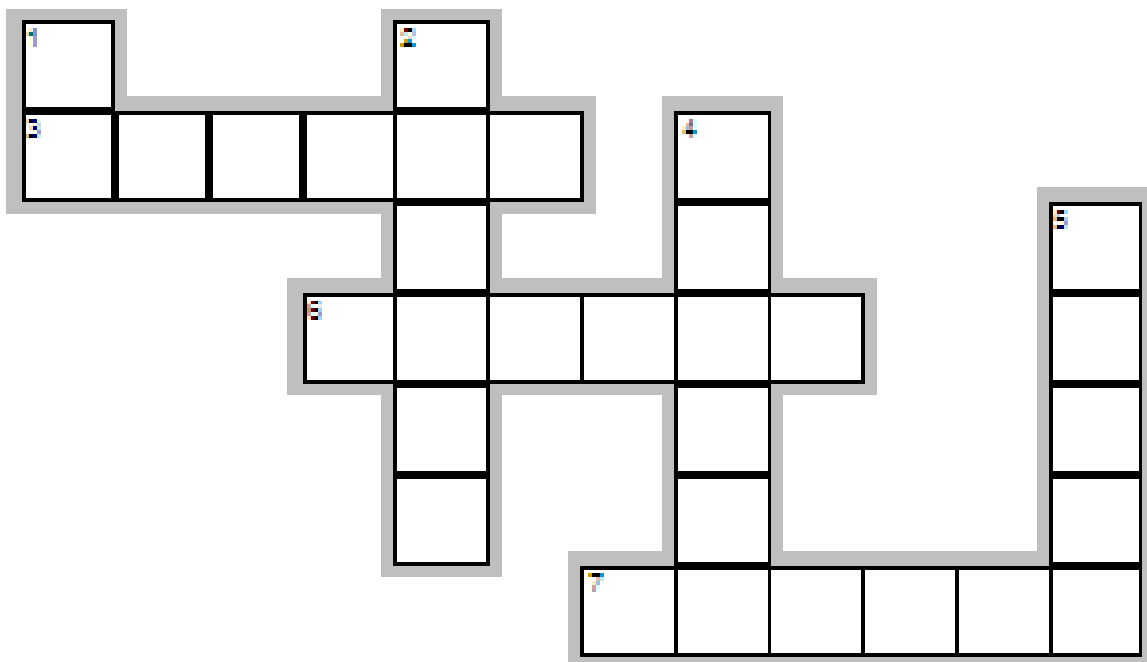
Darslarda mustaqil mutolaa, malaka va ko'nikmalar hosil qilish, o'quvchining zihnini o'stirish, atrof olamga nisbatan mehr va e'tiborni, fanga bo'lgan qiziqishlarini oshirishda zamonaviy dars o'tish usullaridan foydalanish zamon talablaridan biridir.

"Tabiatshunoslik" darslarini zamon talablariga javob beradigan holda o'qitishda boshqotirmalardan foydalanish samarali natija beradi.

Boshqotirmalar o'quvchilarning olgan bilimlarini takrorlab, yangilarini hosil qilishga, zihnini o'stirishga, topqirlik va zukkolikka, mantiqiy fikrlash qobiliyatlarini oshishiga, xotirasini mustahkamlashga yordam beradi. Har bir darsda boshqotirmalardan unumli foydalanish, mavzuni chuqur o'zlashtirishni kafolatlaydi.

I-BO'LIM. YER-QUYOSH SISTEMASIDAGI SAYYORA

2-dars. "Quyosh"

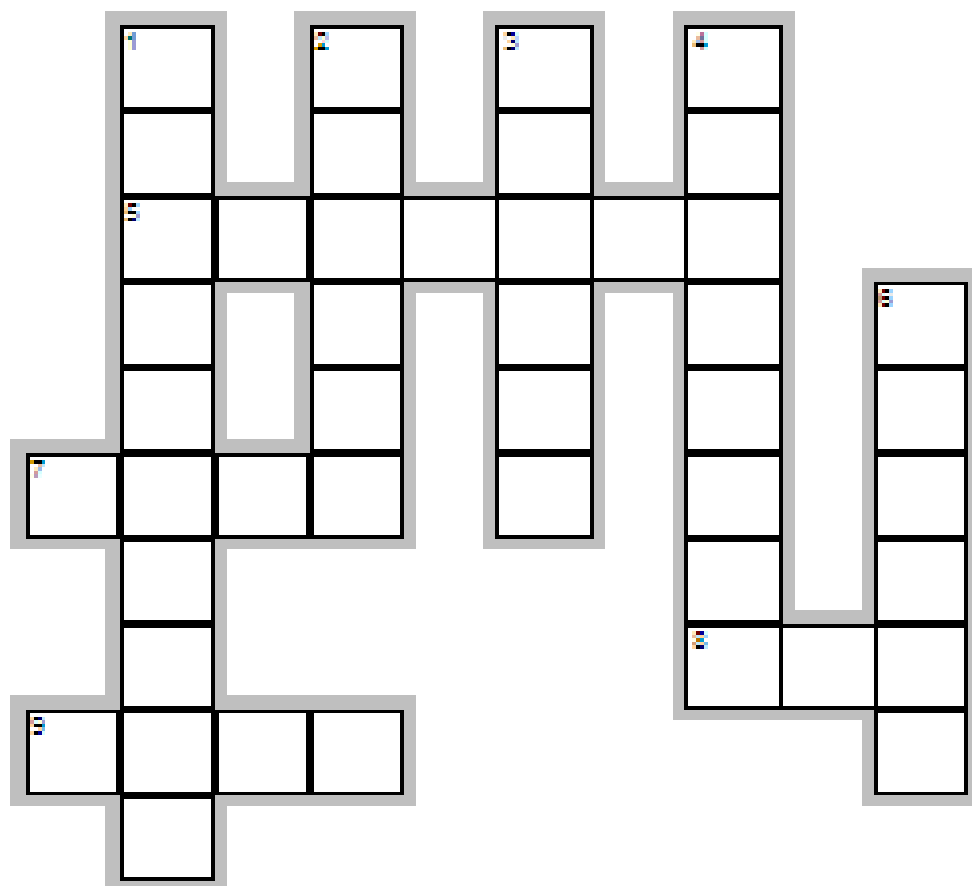
Eniga:

3. Kechasi osmonda charaqlab turuvchi osmon jismi.
6. "Bosh" va "dum"dan iborat bo'lgan osmon jismi.
7. Quyosh atrofida sayyoraning harakat yo'li.

Bo'yiga:

1. Yerning tabiiy yo'ldoshi.
2. Bizga yaqin eng yaqin yulduz.
4. "Daydi tosh".
5. Yer sharining o'z o'qi atrofida to'liq bir marta aylanib chiqishiga ketadigan vaqt.

3-dars. "Sayyoralar"

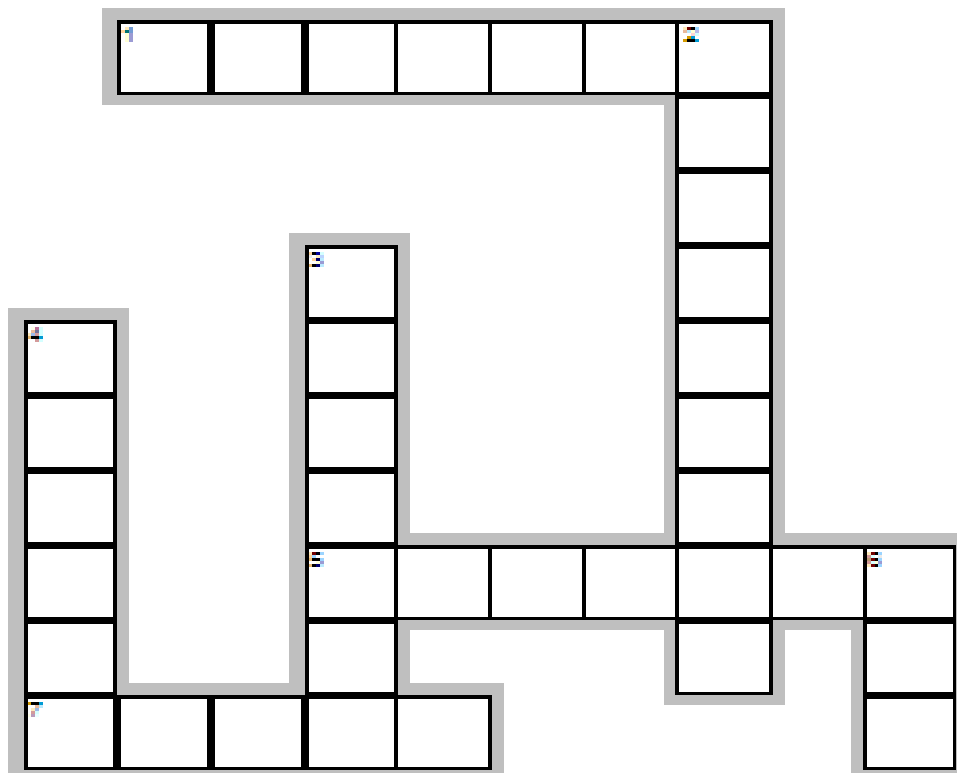
Eniga:

5. Eng katta sayyora.
7. Eng sovuq sayyora.
8. Bizning sayyora.
9. Qizg'ish sayyora.

Bo'yiga:

1. Quyosh sistemasidagi yirik osmon jismlari.
2. Eng uzoq sayyora.
3. Halqali sayyora.
4. Eng kichik sayyora.
6. Erta tongda bizga ko'rinuvchi sayyora.

6-dars. "Globus"

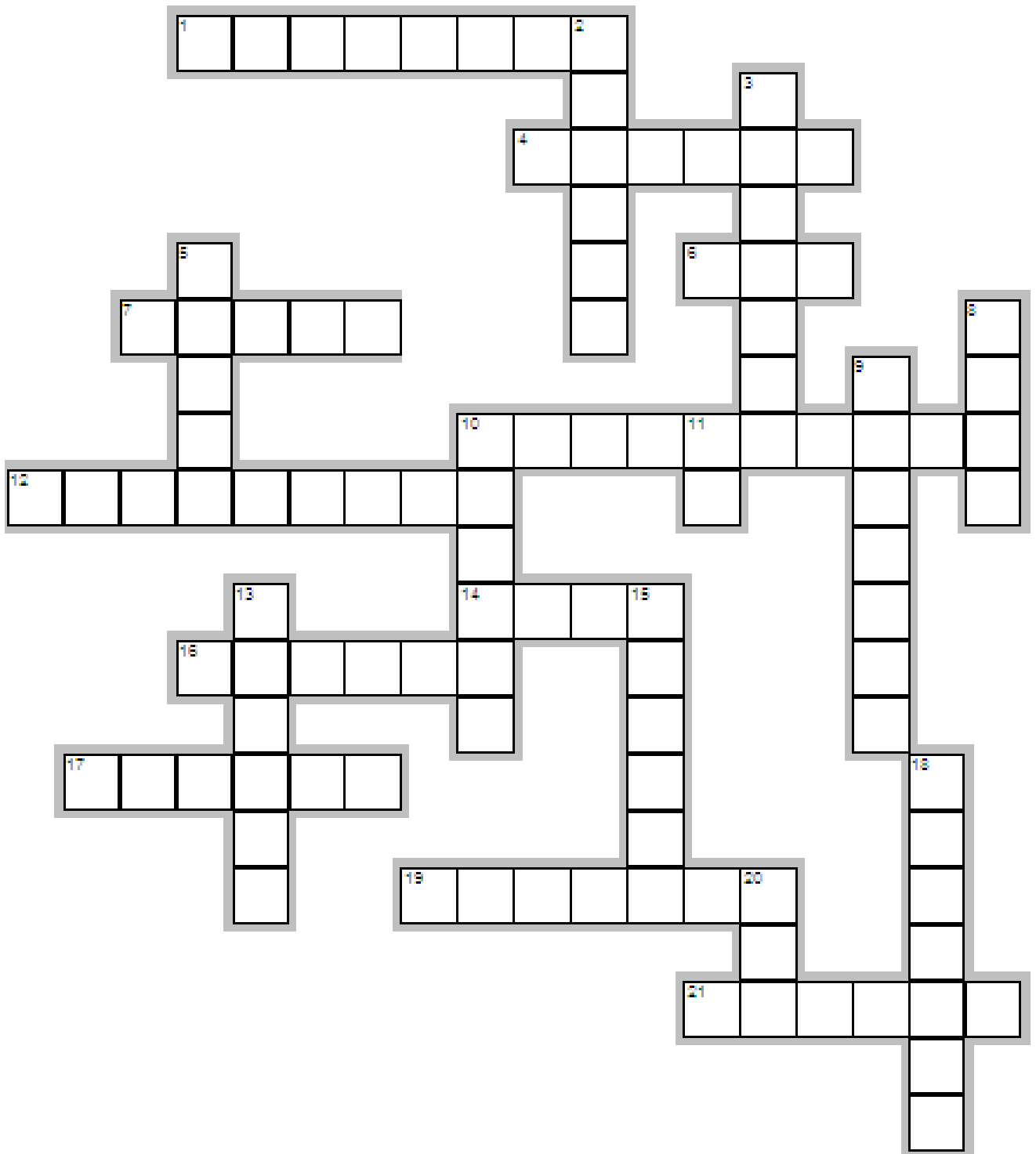
Eniga:

- 1.Yer sharining o'rtasidan o'tkazilgan aylana.
- 5.Dastlabki globuslardan birini yaratgan alloma.
- 7.Yer sharining o'z o'qi atrofida to'liq bir marta aylanib chiqishiga ketadigan vaqt.

Bo'yiga:

- 2.Yulduzlarni o'rganish uchun Samarqandda M.Ulug'bek tomonidan qurilgan inshoot.
- 3.O'z kitobida 1018 ta yulduz haqida ma'lumot bergan alloma.
- 4.Yer sharining kichraytirilgan tasviri.
- 6.Yer sharining Quyosh atrofida bir marta aylanib chiqishi uchun ketadigan vaqt.

8-dars. "Yer"

Eniga:

- 1.Eng kichik sayyora.
- 4.Yer sharining kichraytirilgan tasviri.
- 6.Yer sharining Quyosh atrofida bir marta aylanib chiqishi uchun ketadigan vaqt.
- 7.Bizga yaqin eng yaqin yulduz.
- 10.Quyosh sistemasidagi yirik osmon jismlari.
- 12.Yulduzlarni o'rganish uchun Samarqandda M.Ulug'bek tomonidan qurilgan inshoot.
- 14.Eng sovuq sayyora.
- 16."Daydi tosh".
- 17."Bosh" va "dum"dan iborat bo'lgan osmon jismi.
- 19.Dastlabki globuslardan birini yaratgan alloma.
- 21.Quyosh atrofida sayyoraning harakat yo'li.

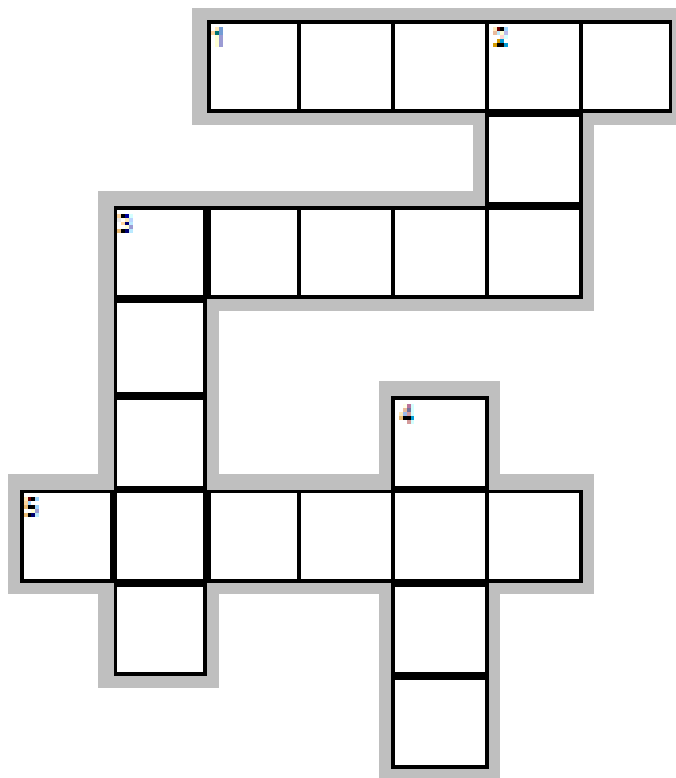
Bo'yiga:

- 2.Kechasi osmonda charaqlab turuvchi osmon jismi.
- 3.Eng katta sayyora.
- 5.Yer sharining o'z o'qi atrofida to'liq bir marta aylanib chiqishiga ketadigan vaqt.
- 8.Qizg'ish sayyora.
- 9.O'z kitobida 1018 ta yulduz haqida ma'lumot bergan alloma.
- 10.Halqali sayyora.
- 11.Yerning tabiiy yo'ldoshi.
- 13.Erta tongda bizga ko'rinuvchi sayyora.
- 15.Eng uzoq sayyora.
- 18.Yer sharining o'rtasidan o'tkazilgan aylana.
- 20.Bizning sayyora.

II-BO‘LIM. YER YUZI TABIATINING XILMA-XILLIGI

10-dars. “Ufq”

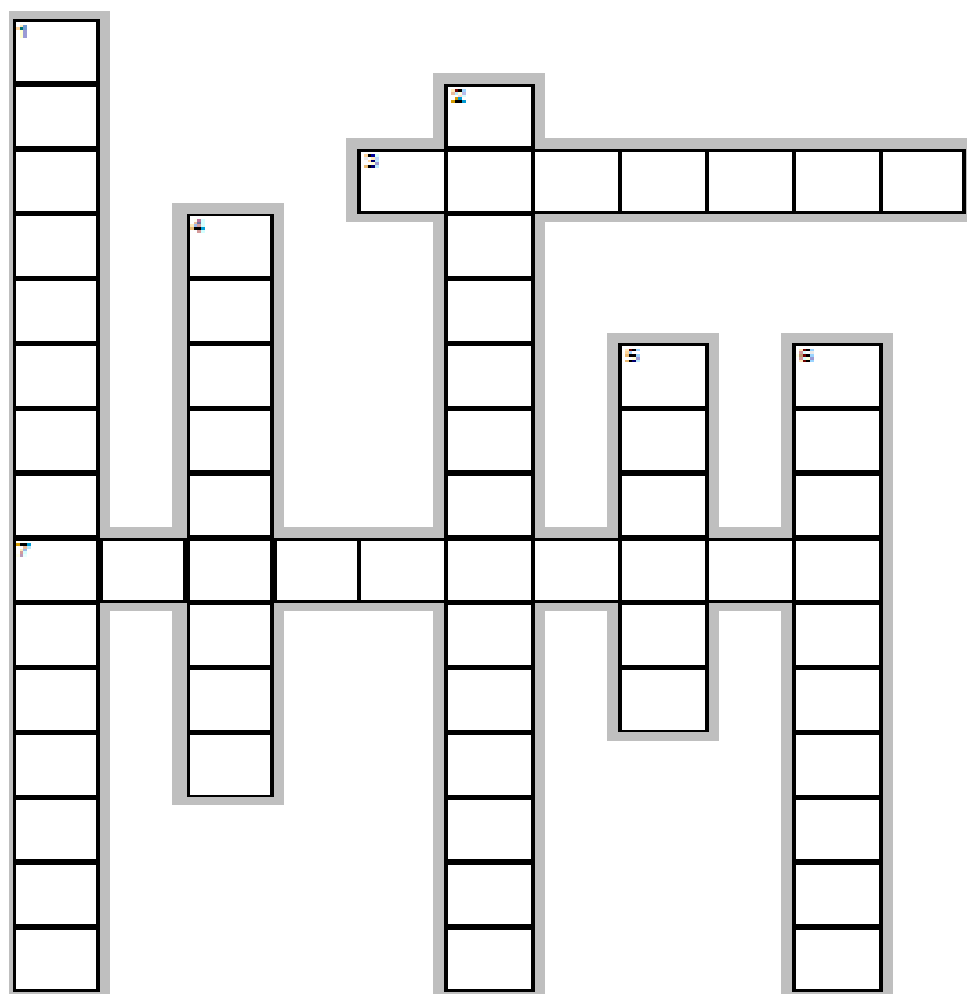
Eniga:

1. O'ng qo'lingiz sharq tomonni, chap qo'lingiz g'arb tomonni ko'rsatayotgan bo'lsa, orqa tomon nima deyiladi.
3. Quyosh chiqadigan tomon.
5. Ufq tomonlarini ko'rsatuvchi asbob.

Bo'yiga:

2. Ochiq va tekis joyda doira shaklida ko'rinadigan Yer yuzining qismi.
3. O'ng qo'lingiz sharq tomonni, chap qo'lingiz g'arb tomonni ko'rsatayotgan bo'lsa, old tomon nima deyiladi.
4. Quyosh botadigan tomon.

11-dars. "Materik"

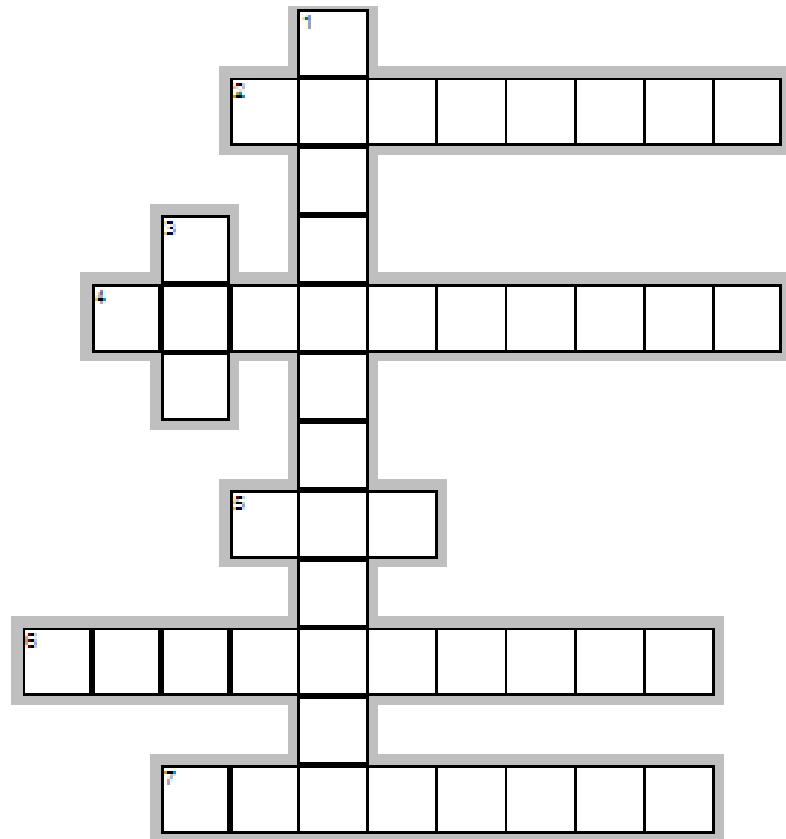
Eniga:

- 3.Yer yuzidagi 6 ta yirik quruqlik alohida nima deyiladi.
- 7.Sharqiy yarimshardagi materik.

Bo'yiga:

- 1.G'arbiy yarimshardagi materik.
- 2.G'arbiy yarimshardagi materik.
- 4.Biz yashab turgan materik.
- 5.Sharqiy yarimshardagi materik.
- 6.Ikkala yarimsharda ham bor bo'lgan materik.

12-dars. "Yer yuzi"

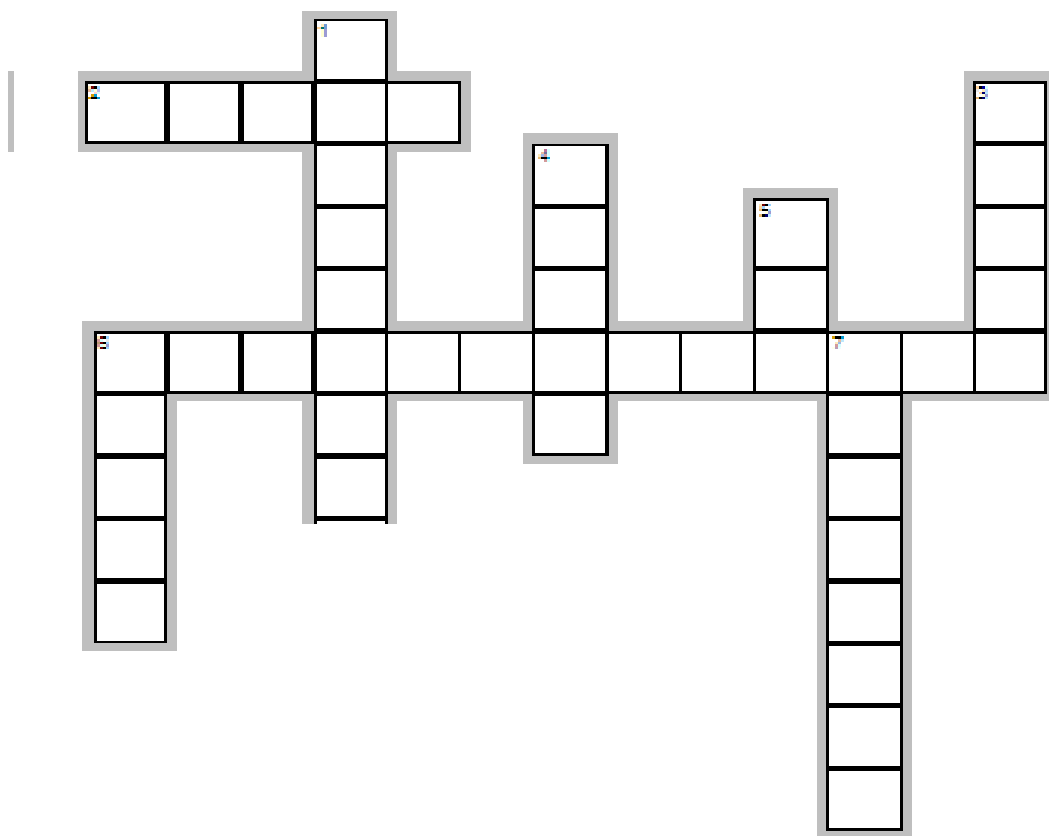
Eniga:

2. Yer yuzasining dengiz sathidan 500m dan baland qismi
4. Qatorasiga tizilib kelgan tutash tog'lar
5. Yer yuzasining dengiz sathidan 200 m dan 500 m gacha bo'lgan qismi
6. Yer yuzining eng baland cho'qqisi
7. Yer yuzining quruqlik qismidagi tekis joylar

Bo'yiga:

1. Balandligi dengiz sathidan 200 m gacha bo'lgan tekislik
3. Yer yuzining baland joyi

13-dars. "Turon"

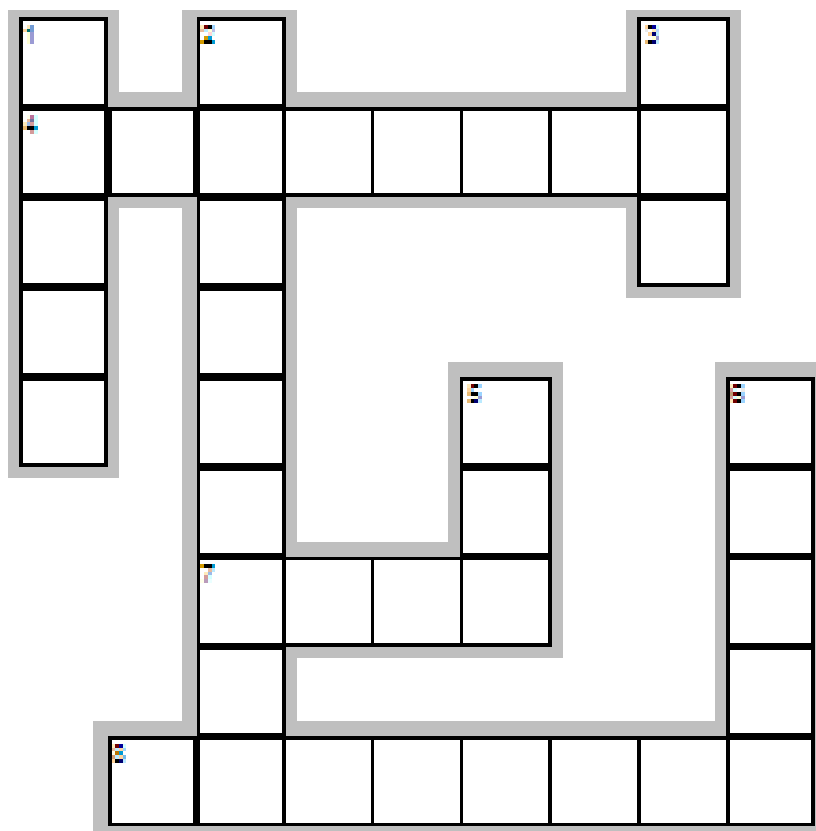
Eniga:

2. Tekisliklar xaritada qanday rangda tasvirlanadi.
6. O'lkamizdagi eng baland tog' cho'qqisi.

Bo'yiga:

1. Tog'lar xaritada qanday rangda tasvirlanadi.
3. Mamlakatimiz hududining g'arb qismini egallagan pasttekisliklar nima deyiladi.
4. Tog'lar bilan o'ralgan va katta hududni egallagan yer.
5. O'lkamiz hududini katta qismini nima egallagan.
6. O'lkamizning eng baland tog'i.
7. Baland bo'lmagan tog'lardan biri.

14-dars. "Suv"

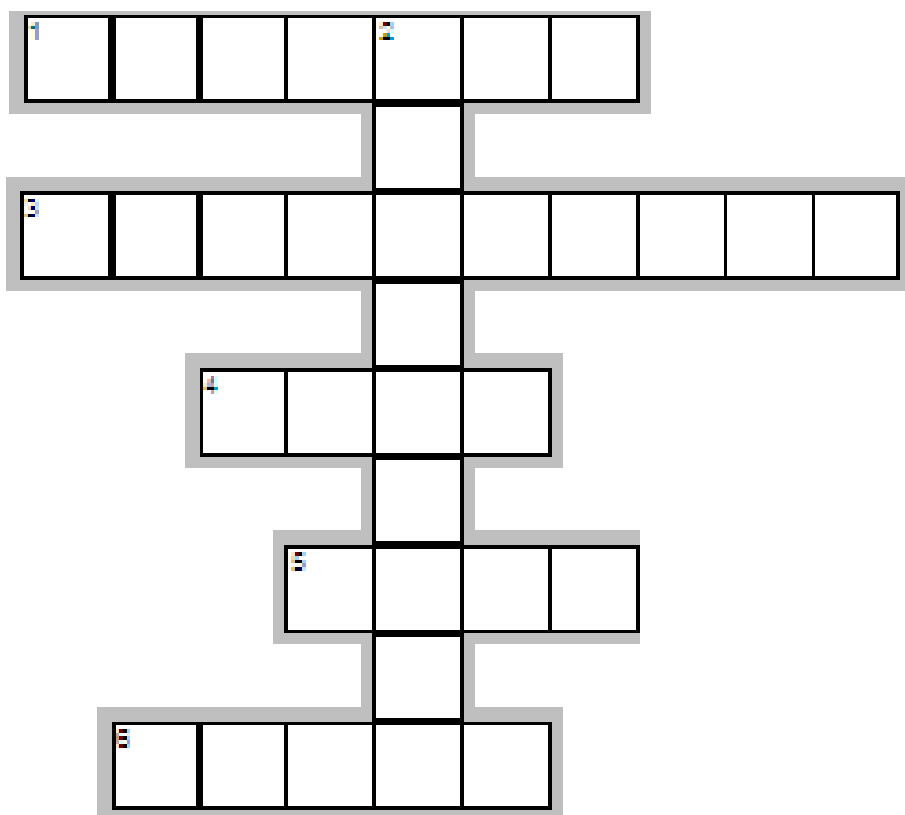
Eniga:

- 4.Hududimizdagi eng sersuv daryo.
- 7.Amudaryo va Sirdaryo suvlari quyuluvchi dengiz.
- 8.Hududimizdagi eng katta daryo.

Bo'yiga:

- 1.Inson tomonidan qazilgan sun'iy daryo.
- 2.Inson tomonidan barpo etilgan sun'iy ko'l.
- 3.Kichik daryo yoki katta ariqlar nima deb ataladi.
- 5.Tabiiy ravishda vujudga kelgan chuqurlikda to'planib qolgan katta miqdordagi suv.
- 6.Tabiiy ravsihda vujudga kelgan chuqurlikda oquvchi katta suv oqimi.

14-dars. "Okean"

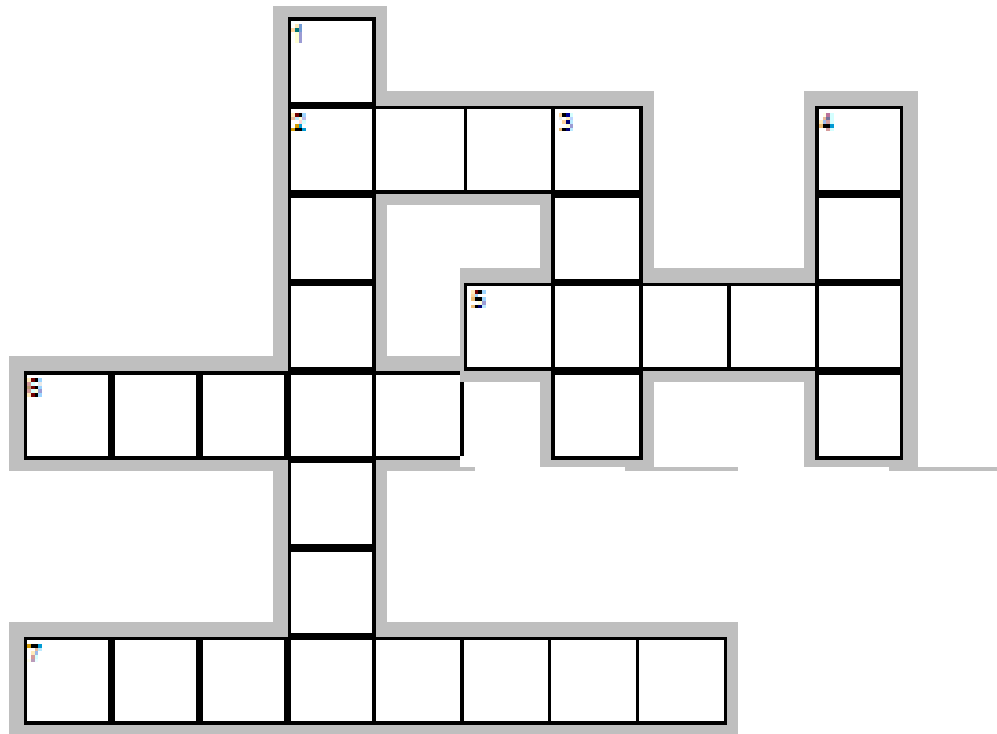
Eniga:

1. Okeandagi eng chuqur botiq.
3. Shimoldagi okean.
4. Yevrosiyo, Afrika, Avstraliya, Antarktida orasidagi okean.
5. Eng katta okean.
6. Materiklar orasidagi bepoyon suv havzasi.

Bo'yiga:

2. Sh.Amerika, J.Amerika, Yevrosiyo, Afrika materiklari orasidagi okean.

15-dars. "O'rmon"

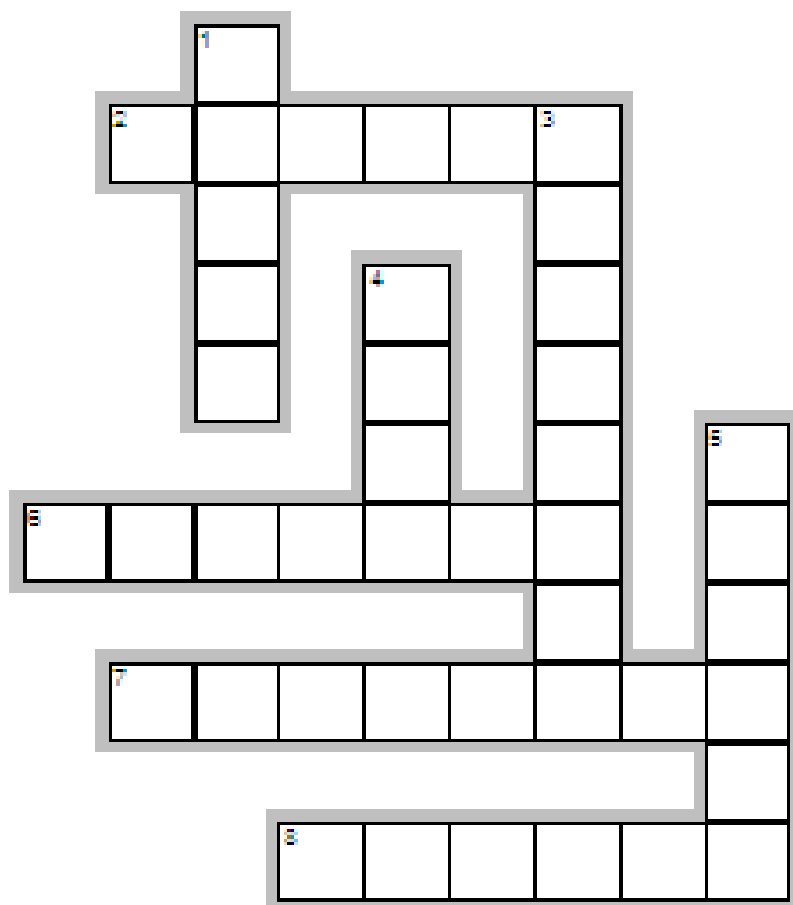
Eniga:

2. Tog' o'rmoni daraxti.
5. To'qay o'rmoni daraxti.
6. Daraxtlar zich o'sadigan katta yer maydoni.
7. O'rmonlar havoni "u" bilan boyitadi.

Bo'yiga:

1. Cho'l o'rmoni daraxti.
3. O'rmonda yashaydigan hayvon.
4. O'rmon daraxti.

17-dars. “Cho‘l”

Eniga:

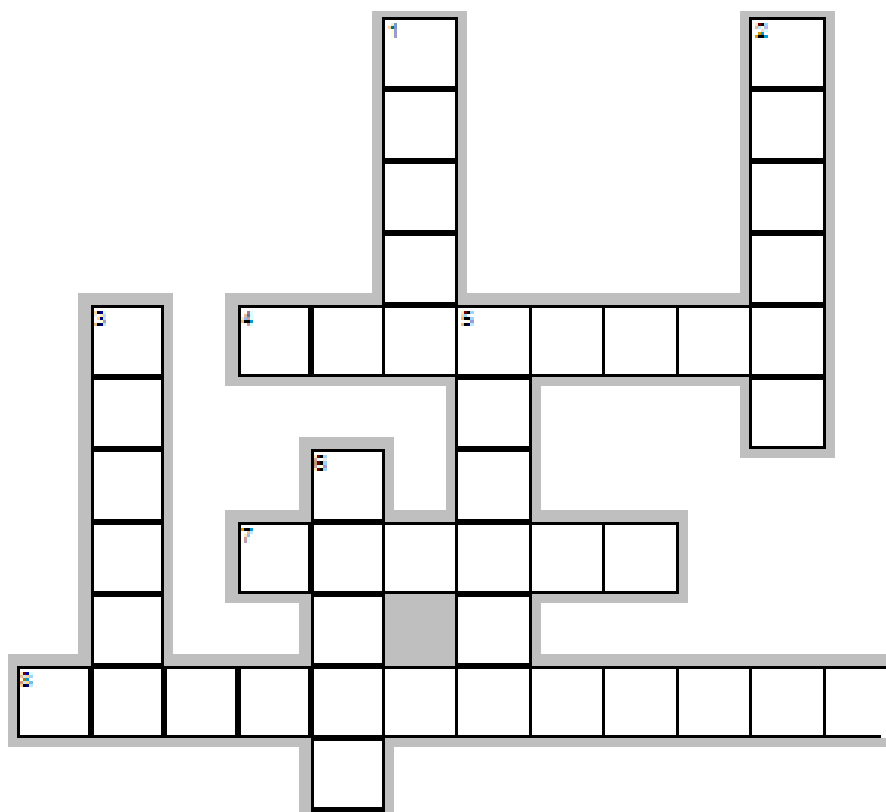
- 2.Cho'l o'simligi.
- 6.Cho'lda uchraydigan qushlardan biri.
- 7.Cho'l sudralib yuruvchi hayvoni.
- 8.Qumli cho'llarda shamol hosil qilgan do'nglik.

Bo'yiga:

- 1.Gilli cho'llarda qotgan va yorilib ketgan zarang tuproq.
- 3.O'lkamizdagi eng katta cho'l.
- 4.O'simliklar yaxshi rivojlana olmaydigan qurgoqchil yerlar.
- 5.Cho'lning chiroyli hayvoni.

18-dars. "Tog"

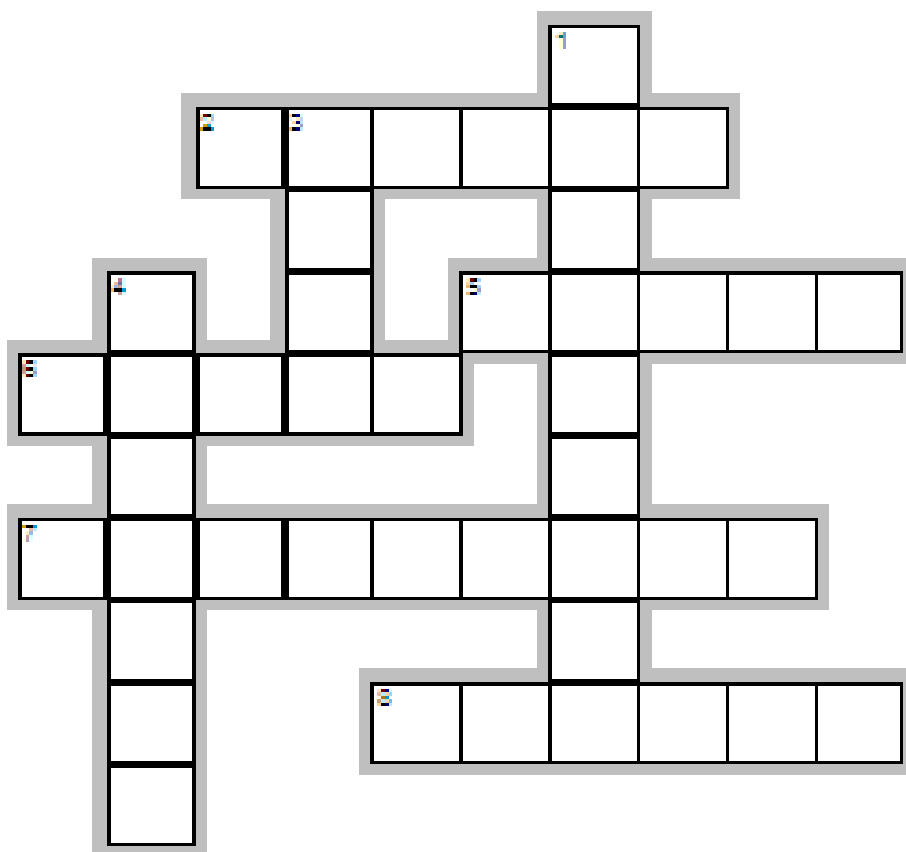
Eniga:

4. Xalqaro "Qizil kitob"ga kiritilgan hayvon.
7. Tog' yonbag'rida o'sadigan, mevasi shifobaxsh daraxt.
8. Ilon turi.

Bo'yiga:

1. Tog' qo'yi.
2. Zaharli tog' o'simligi.
3. Mevasi yeyiladigan buta.
5. Tog' qushi.
6. Tog'da o'sadigan dorivor o'simlik.

19-dars. "Dasht"

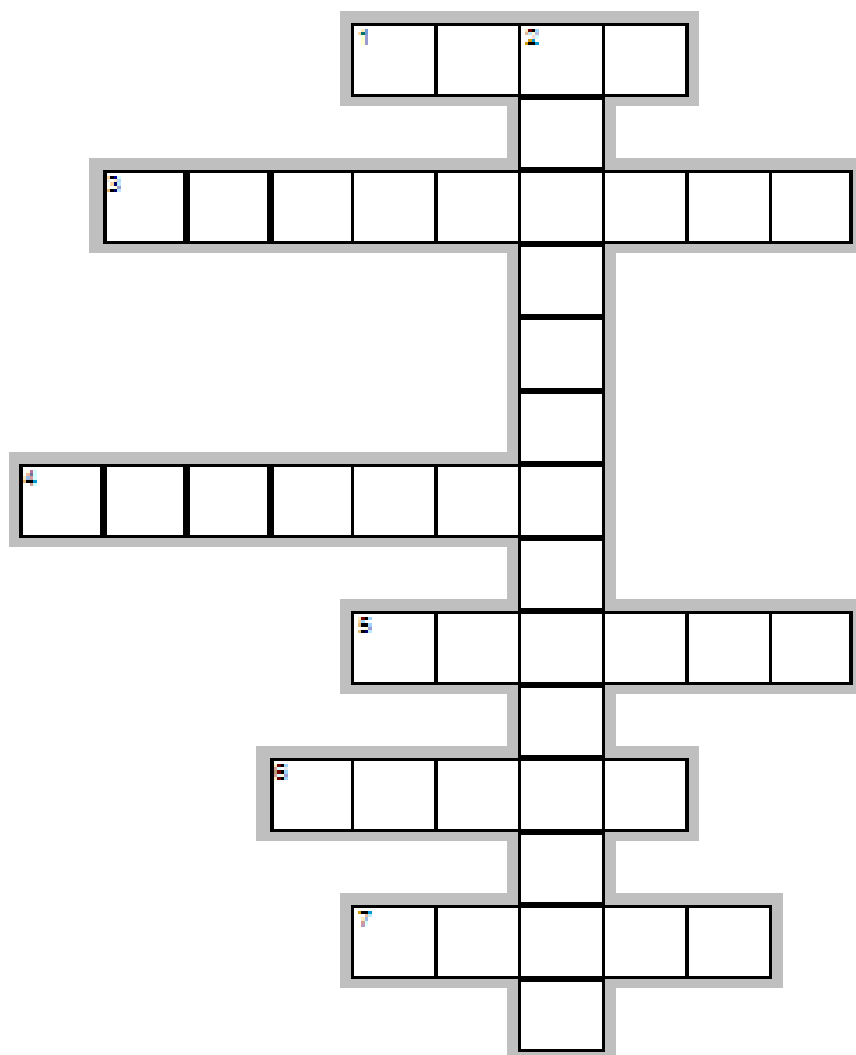
Eniga:

2. Chorva boqish uchun keng o'tloq.
5. O't o'simliklar bilan qalin qoplangan o'rmonsiz tekislik.
6. Hayvon turi.
7. Adirda eng ko'p uchraydigan ilon turi.
8. Shifobaxsh o'simlik.

Bo'yiga:

1. Qush turi.
3. Past-baland do'ngli yerlar va tog' etagidagi dashtlar.
4. Adirlarda o'sadigan buta o'simligi.

20-dars. "Foydali qazilmalar"

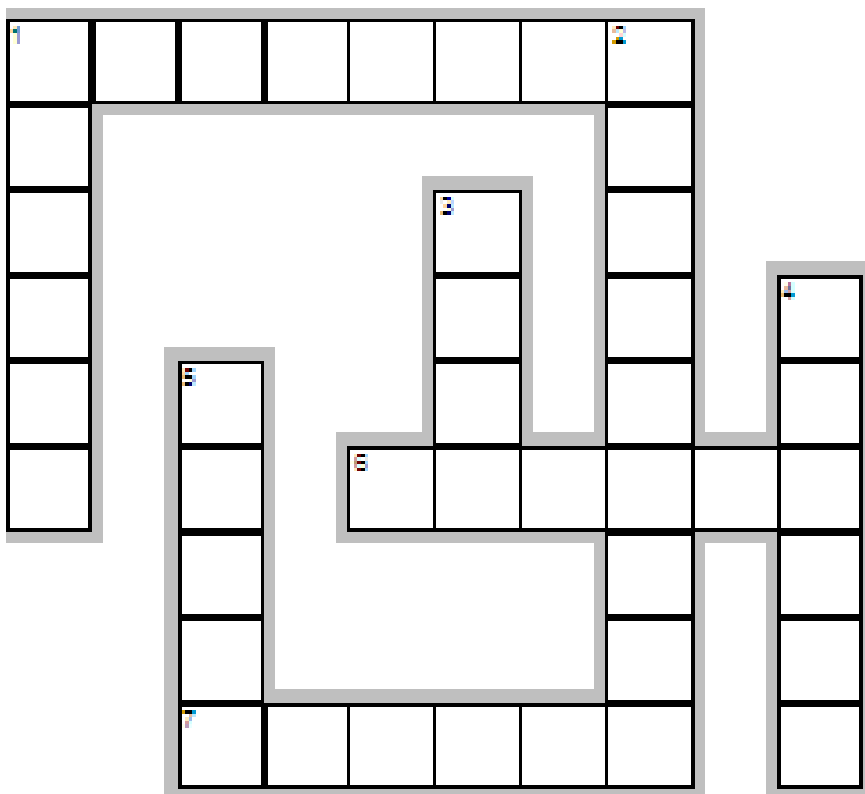
Bo'yiga:

2.Xalq xo'jaligi va turmushda foydalaniladigan tog' jinslari va minerallar.

Eniga:

- 1.Yonuvchi foydali qazilma.
- 3.Qashqadaryo va Buxoro viloyatida "u" ko'p qazib olinadi.
- 4.Noruda foydali qazilma.
- 5.Tog' jinsi.
- 6.Angren shahri atrofida "u" ko'p qazib olinadi.
- 7.Rudali foydali qazilma.

21-dars. “Qo‘riqxonalar”

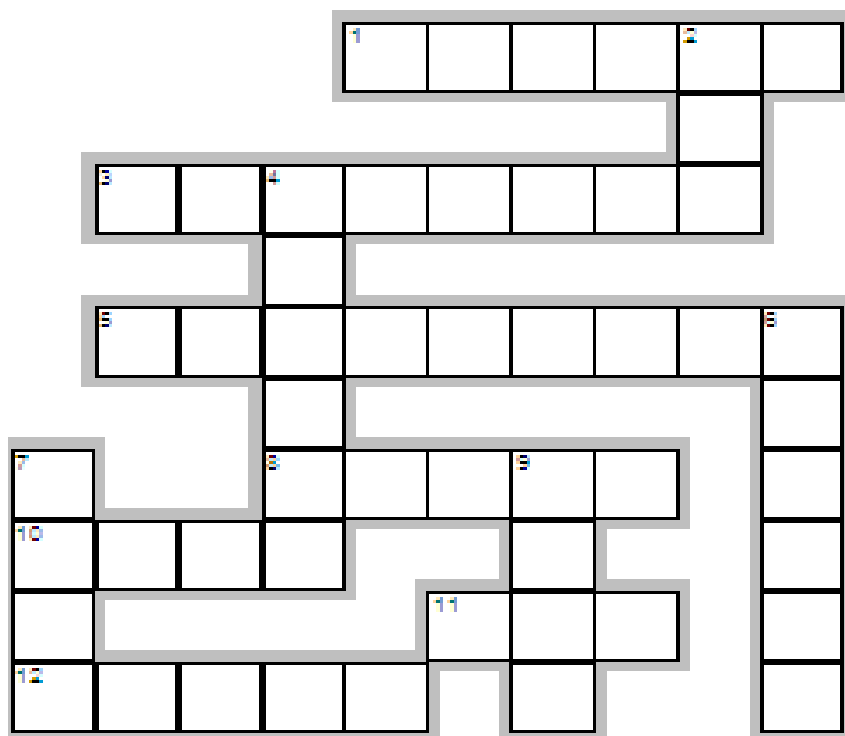
Eniga:

1. Zarafshon davlat qo'riqxonasida muhofaza qilinadigan noyob qushlardan biri.
6. Burama shoxli echki ushbu qo'riqxonada muhofaza qilinadi.
7. Yong'oq daraxtlari muhofaza qilinadigan qo'riqxonalar.

Bo'yiga:

1. O'zbekistondagi qo'riqxonalar soni.
2. Tabiati boy bo'lgan joylarni muhofaza qilish uchun maxsus ajratilgan katta maydon.
3. Chotqol davlat qo'riqxonasida muhofazaga olingan yirik hayvon.
4. Qizilqum davlat qo'riqxonasida muhofaza qilinadigan noyob hayvon.
5. Noyob kapalaklar muhofaza qilinadigan qo'riqxonalar.

22-dars. “Tustovuq”

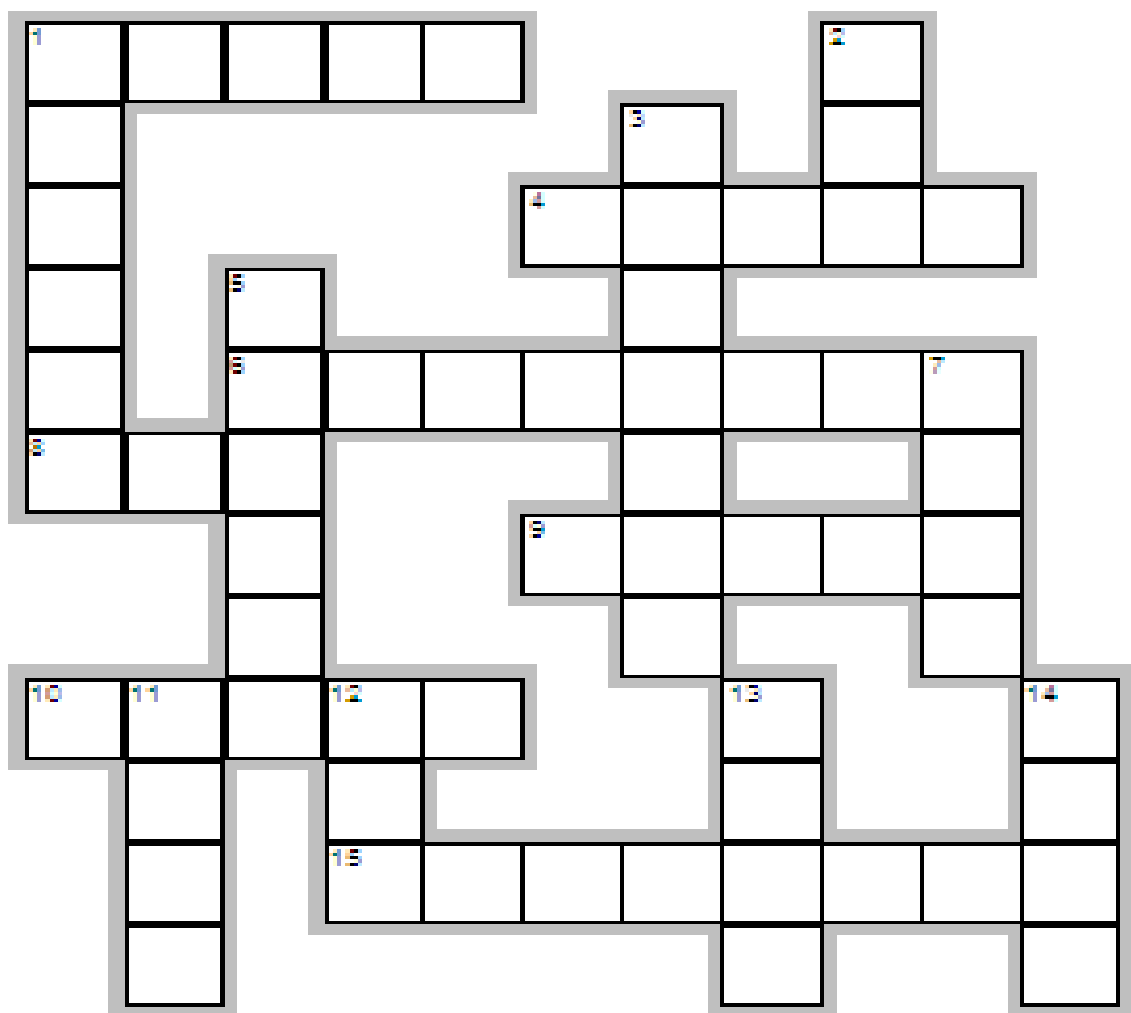
Eniga:

1. Tog' qushi.
3. Zarafshon davlat qo'riqxonasida muhofaza qilinadigan noyob qushlardan biri.
5. Adirda eng ko'p uchraydigan ilon turi.
8. Materiklar orasidagi bepoyon suv havzasi.
10. O'rmon daraxti.
11. Yer yuzasining dengiz sathidan 200 m dan 500 m gacha bo'lgan qismi.
12. Rudali foydali qazilma.

Bo'yiga:

2. Ochiq va tekis joyda, doira shaklida ko'rinadigan Yer yuzining qismi.
4. Burama shoxli echki ushbu qo'riqxonada muhofaza qilinadi.
6. Yong'oq daraxtlari muhofaza qilinadigan qo'riqxonona.
7. Yonuvchi foydali qazilma.
9. O'rmonda yashaydigan hayvon.

22-dars. "Kompas"

Eniga:

1. Inson tomonidan qazilgan sun'iy daryo.

4. Hayvon turi.

6. Hududimizdagi eng sersuv daryo.

8. Kichik daryo yoki katta ariqlar nima deb ataladi.

9. Tabiiy ravsihda vujudga kelgan chuqurlikda oquvchi katta suv oqimi.

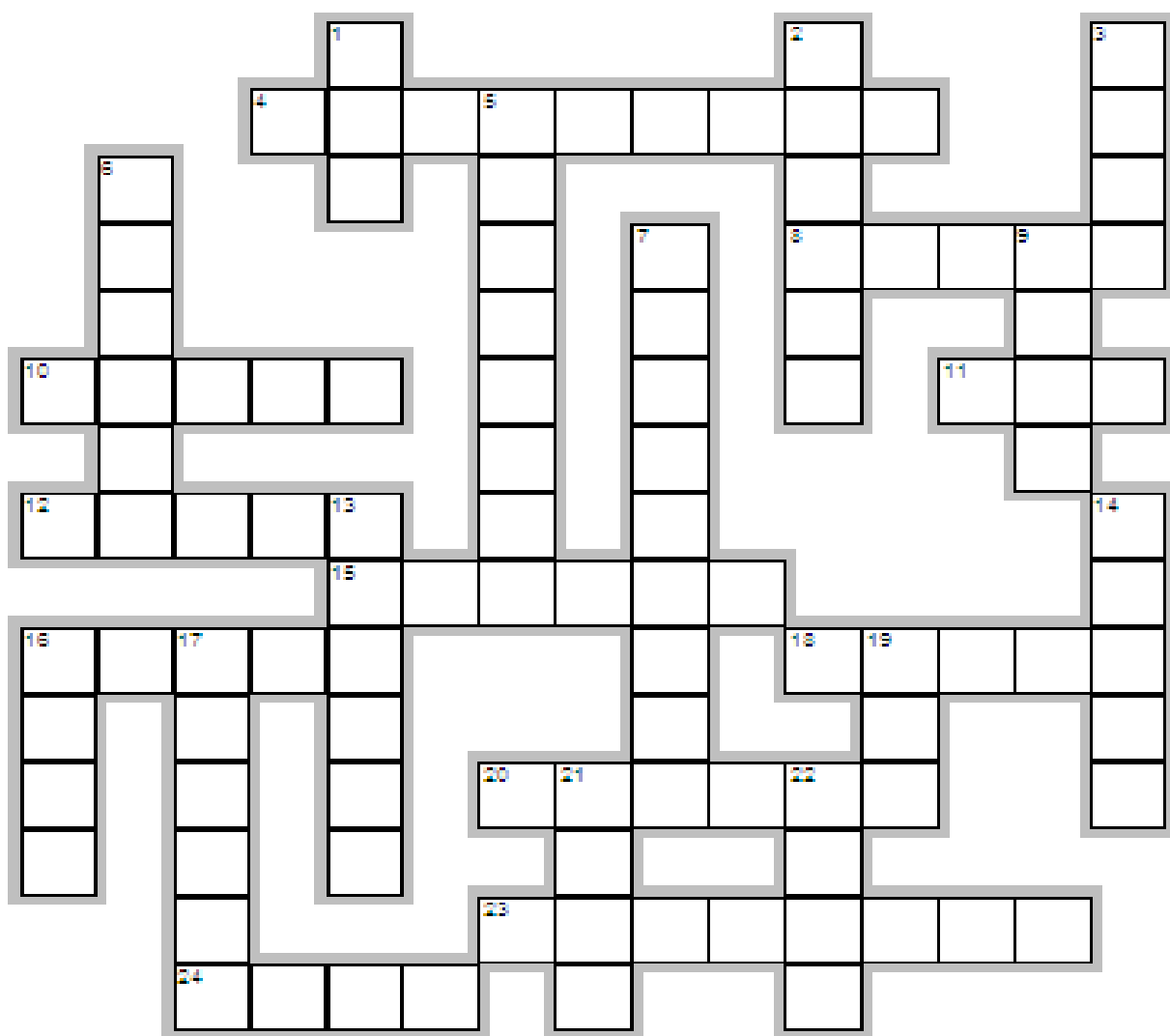
10. O'ng qo'lingiz sharq tomonni, chap qo'lingiz g'arb tomonni ko'rsatayotgan bo'lsa, orqa tomon nima deyiladi.

15. Xalqaro "Qizil kitob"ga kiritilgan hayvon.

Bo'yiga:

- 1.Ufq tomonlarini ko'rsatuvchi asbob
- 2.Yer yuzasining dengiz sathidan 200 m dan 500 m gacha bo'lgan qismi.
- 3.Adirlarda o'sadigan buta o'simligi.
- 5.Cho'lning chiroyli hayvoni.
- 7.Amudaryo va Sirdaryo suvlari quyuluvchi dengiz.
- 11.O'rmonda yashaydigan hayvon.
- 12.Ochiq va tekis joyda doira shaklida ko'rinadigan Yer yuzining qismi.
- 13.O'rmon daraxti.
- 14.Past-baland do'ngli yerlar va tog' etagidagi dashtlar.

22-dars. "Soy"

Eniga:

4. Qush turi.

8. Materiklar orasidagi bepoyon suv havzasi.

10. To'qay o'rmoni daraxti.

11. Yer yuzasining dengiz sathidan 200 m dan 500 m gacha bo'lgan qismi.

12. O'ng qo'lingiz sharq tomonni, chap qo'lingiz g'arb tomonni ko'rsatayotgan bo'lsa, orqa tomon nima deyiladi.

15. Zaharli tog' o'simligi.

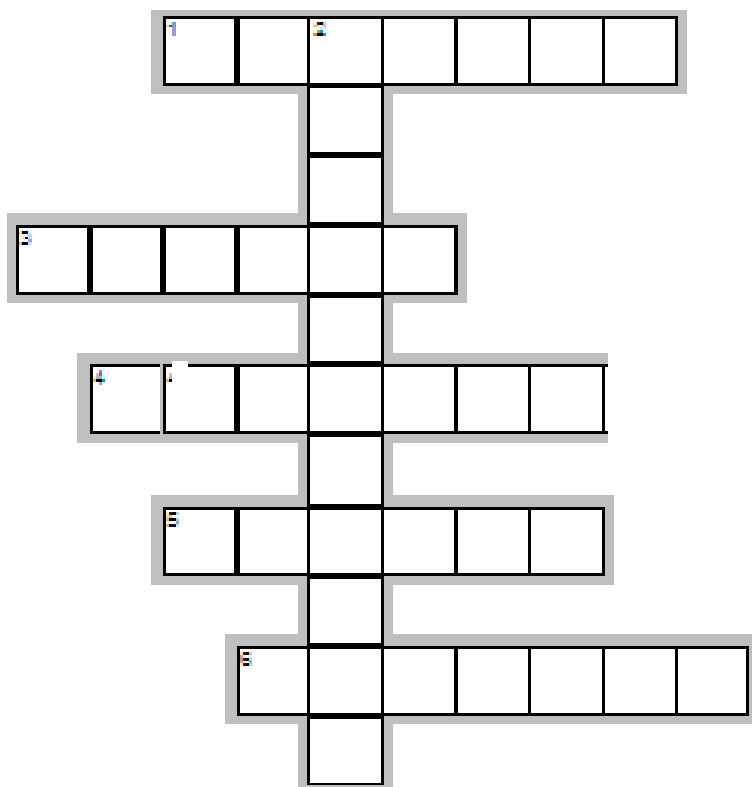
- 16.O'lkamizning eng baland tog'i.
- 18.Mamlakatimiz hududining g'arb qismini egallagan pasttekisliklar nima deyiladi.
- 20.Cho'l o'simligi.
- 23.O'rmonlar havoni "u" bilan boyitadi.
- 24.Yonuvchi foydali qazilma.

Bo'yiga:

- 1.Kichik daryo yoki katta ariqlar nima deb ataladi.
- 2.Tog'da o'sadigan dorivor o'simlik.
- 3.O'rmon daraxti.
- 5.Hududimizdagi eng sersuv daryo.
- 6.Sharqiy yarimshardagi materik.
- 7.Adirda eng ko'p uchraydigan ilon turi.
- 9.O'rmonda yashaydigan hayvon.
- 13.Qumli cho'llarda shamol hosil qilgan do'nglik.
- 14.Inson tomonidan qazilgan sun'iy daryo.
- 16.Yevrosiyo, Afrika, Avstraliya, Antarktida orasidagi okean.
- 17.Burama shoxli echki ushbu qo'riqxonada muhofaza qilinadi.
- 19.Ochiq va tekis joyda doira shaklida ko'rinadigan Yer yuzining qismi.
- 21.Past-baland do'ngli yerlar va tog' etagidagi dashtlar.
- 22.Amudaryo va Sirdaryo suvlari quyuluvchi dengiz.

III-BO'LIM. VATANIMIZ BO'YLAB SAYOHAT

23-dars. "Xarita"

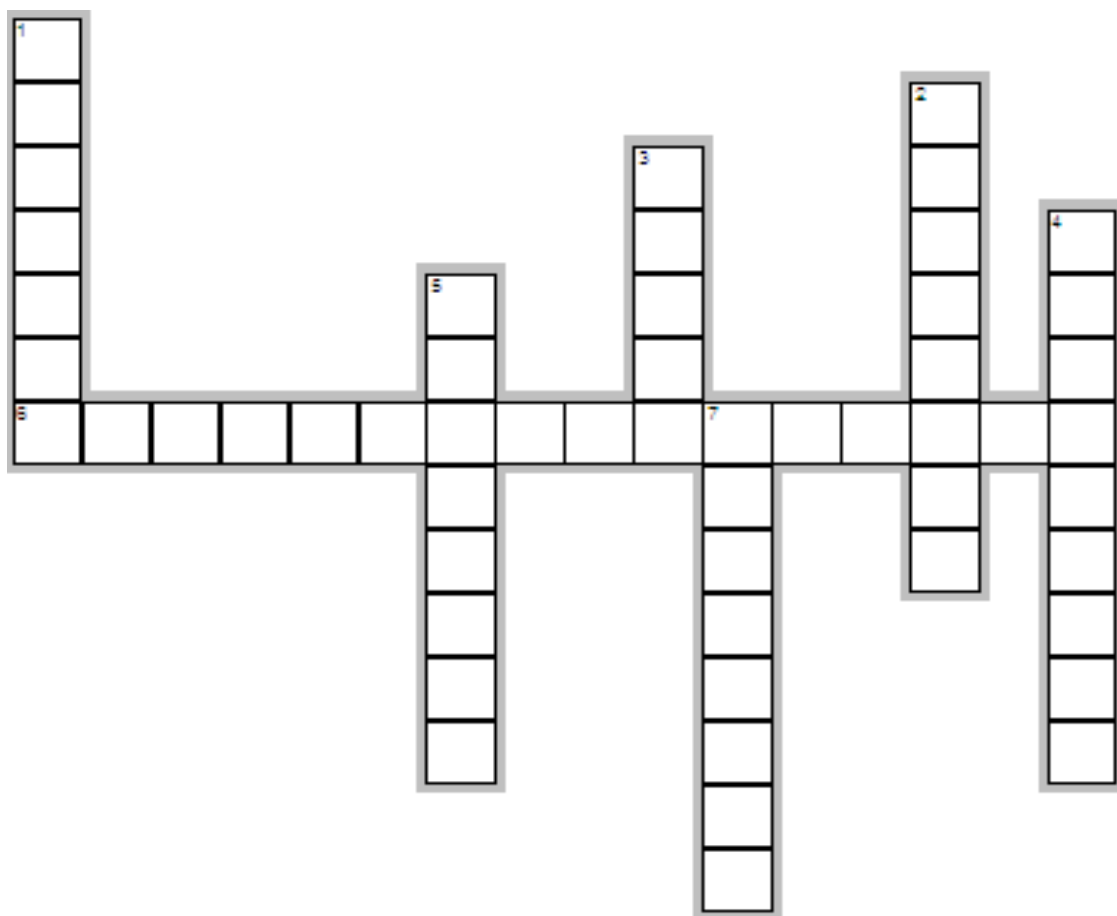
Eniga:

1. Davlatlarning chegaralari ko'rsatiladigan va har bir davlatning egallagan hududi alohida rangda tasvirlanadigan xarita turi.
3. Qanday xaritada quruqlik balandligiga ko'ra turli ranglar bilan tasvirlanadi.
4. Yer yuzi xaritada necha marta kichraytirib ko'rsatiladigan shartli belgi.
5. Yer yuzining kichraytirilgan tasviri.
6. Ma'lum bir davlatning ma'muriy bo'linishi tasvirlangan xarita turi.

Bo'yiga:

2. Yer shari sirtining ikkiga bo'lingan doira shaklidagi tasviri qanday xarita deyiladi.

24-dars. "Toshkent shahri"

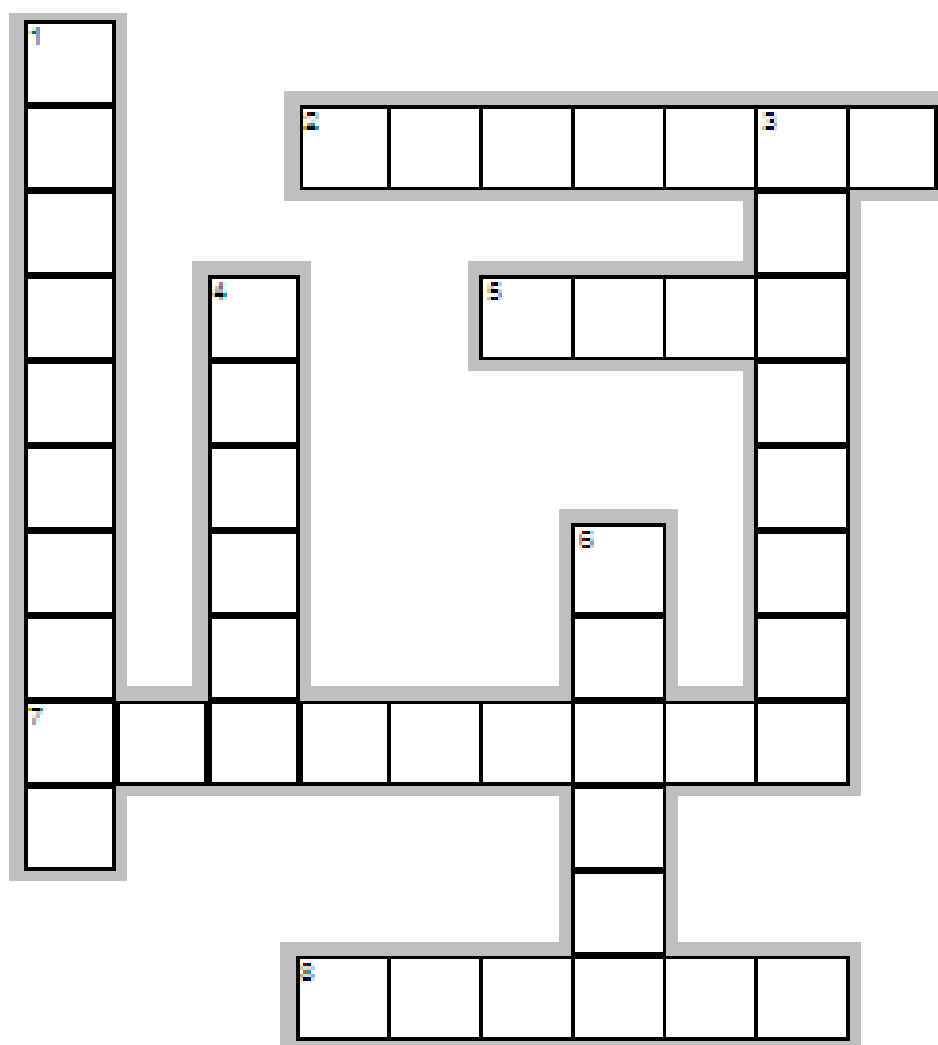
Eniga:

6.Poytaxtdagi davlat muzeylaridan biri.

Bo'yiga:

- 1.O'zbekiston Respublikasi ma'muriy jihatdan bo'linishi.
- 2.Toshkent shahrida dunyoning turli burchaklaridan olib kelib tashkil etilgan o'simliklar bog'i.
- 3.Toshkent shahridagi kanal.
- 4.Toshkentdagi A.Navoiy nomidagi O'zbekiston milliy bog'i qanday bog'.
- 5.Toshkentda hayvonlar bilan tanishtirish maqsadida tashkil etilgan bog'.
- 7.Respublikamiz poytaxti.

24-dars. “Toshkent viloyati”

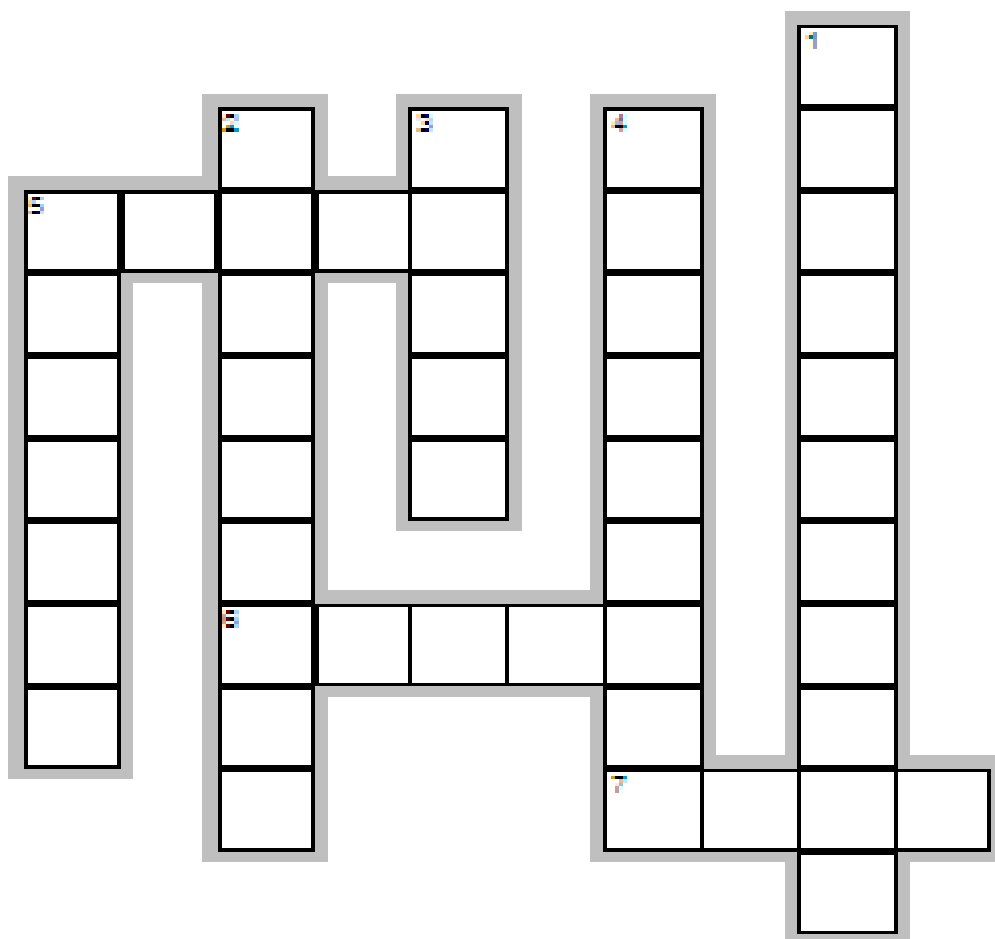
Eniga:

- 2.Toshkent viloyatidagi katta shaharlardan biri.
- 5.Toshkent viloyatidagi tog' tizmasi.
- 7.Toshkent viloyati hududidan oqib o'tuvchi daryo.
- 8.Toshkent viloyati hududidajoylashgan qo'riqxonona.

Bo'yiga:

- 1.Toshkent viloyatining janubidagi davlat.
- 3.Toshkent viloyati bilan chegaradosh viloyat.
- 4.Toshkent viloyatidagi tog' tizmasi.
- 6.Chirchiq daryosiga qurilgan suv ombori.

25-dars. "Andijon"

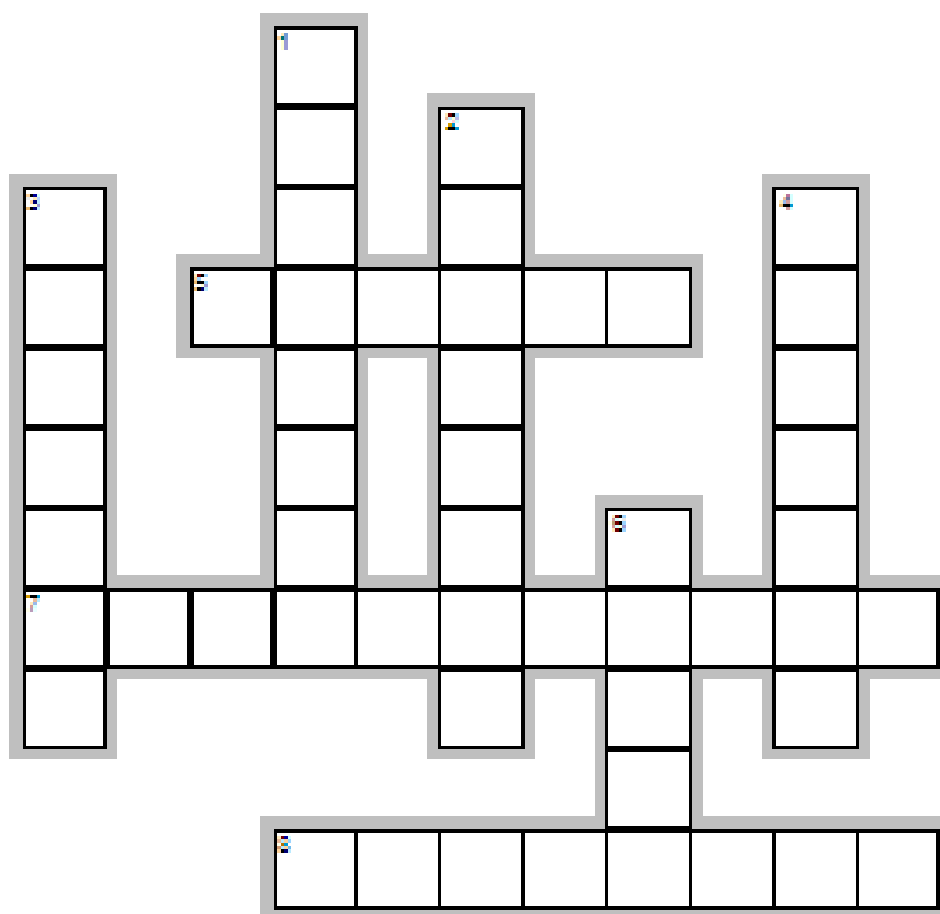
Eniga:

- 5."O'zDEU avto" kompaniyasi joylashgan shahar.
- 6.Andijon shahridagi milliy bog' nomi.
- 7.Andijon sharqidagi tog' tizmasi.

Bo'yiga:

- 1.Andijonga chegaradosh davlat.
- 2.Andijon viloyatidagi shahar.
- 3.Andijon viloyatidagi kanal.
- 4.Andijon suv ombori qurilgan daryo.
- 5.Mamlakatimizning eng sharqiy viloyati.

25-dars. “Namangan”

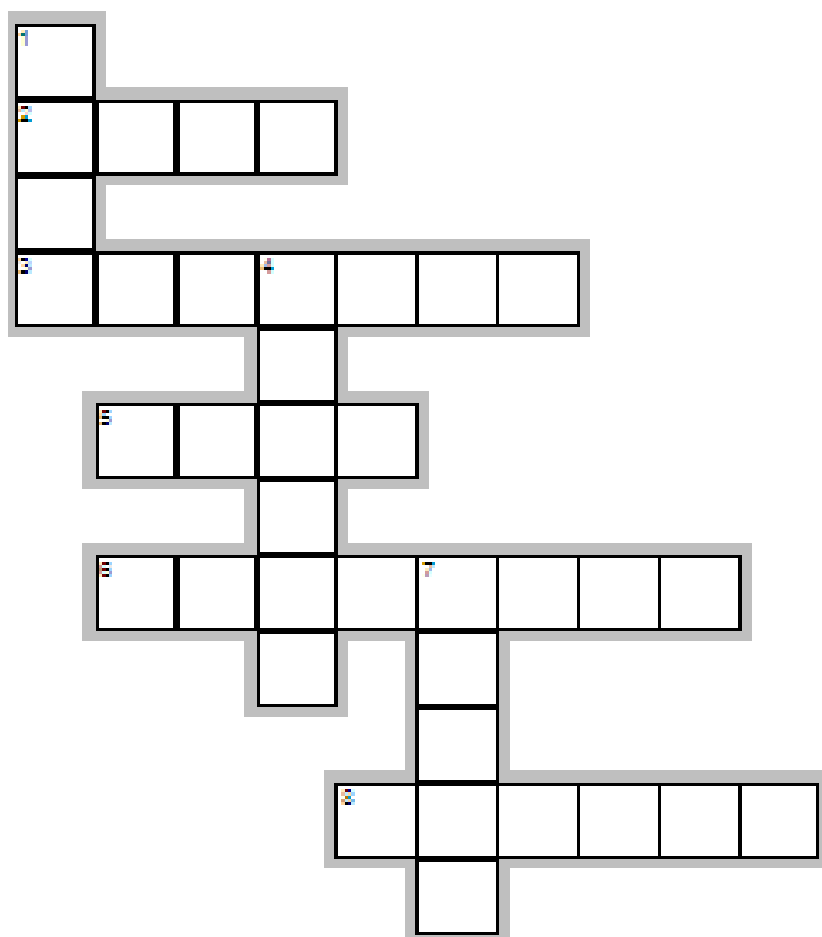
Eniga:

5. Namangan viloyatida qazib olinuvchi foydali qazilma.
7. Namangan viloyatidagi kanal.
8. Namangan viloyatidagi shahar.

Bo'yiga:

1. Chotqol va Qurama tog' tizmalari bilan o'ralgan viloyat.
2. Chotqol tog'laridan oqib tushadigan soy.
3. Namanganga qo'shni viloyat.
4. Namangan viloyatidagi suv ombori.
6. Sirdaryoning irmog'i.

25-dars. “Farg‘ona”

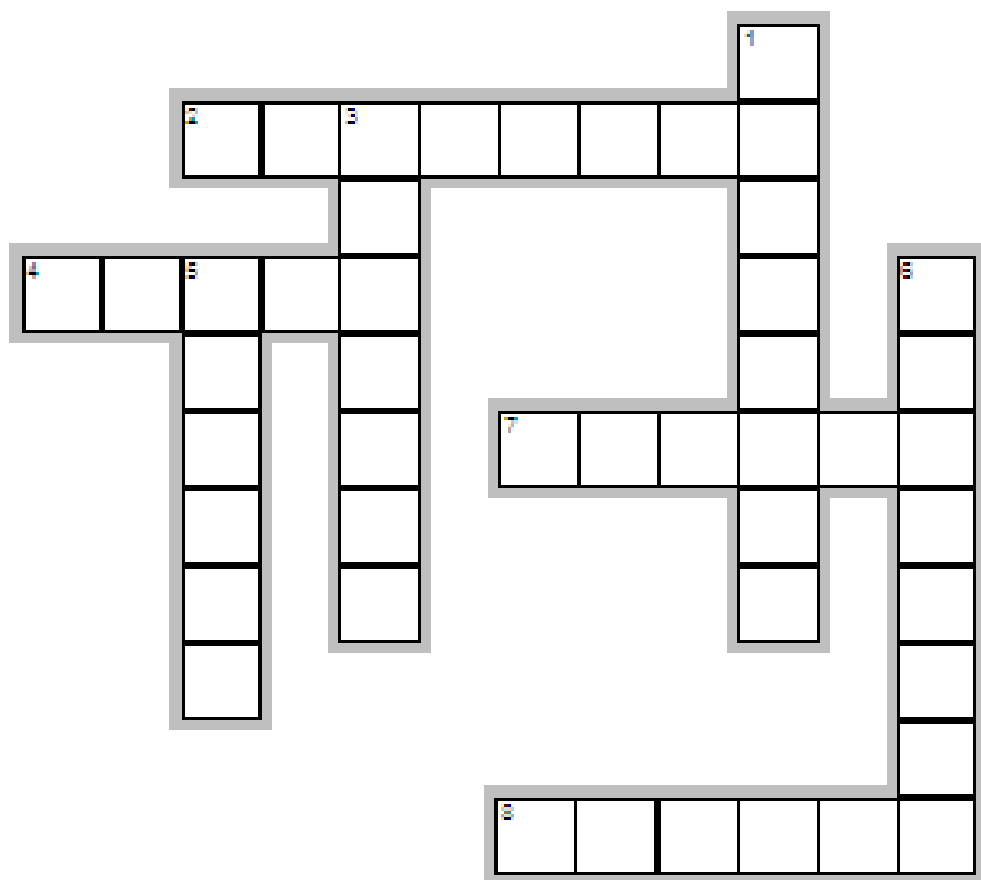
Eniga

- 2.Farg'onada ko'p yetishtiriladigan meva.
- 3.Farg'ona vodiysidagi viloyat.
- 5.Farg'ona viloyati hududida mavjud foydali qazilma.
- 6.Farg'ona viloyatining Tojikiston bilan chegarasi bo'ylab oqib o'tuvchi daryo.
- 8.Farg'ona viloyatidagi shahar.

Bo'yiga

- 1.Anori bilan mashhur tuman.
- 4.Farg'ona viloyatidagi daryo.
- 7.Marg'ilonning mashhur matosi.

27-dars. “Jizzax”

Eniga:

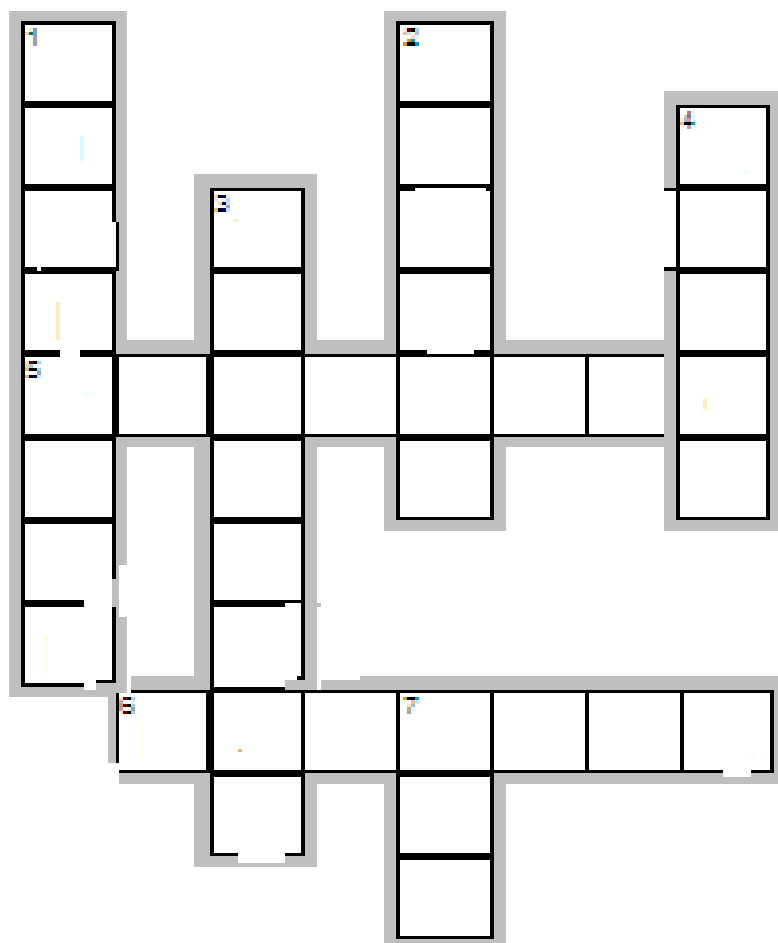
- 2.Jizzax viloyati hududidagi ko'llarda yashovchi noyob qush.
- 4.Jizzaxdagi davlat qo'riqxonasi.
- 7.Sangzor daryosiga qurilgan suv ombori.
- 8.Jizzax viloyatidagi daryo.

Bo'yiga:

- 1.Jizzax viloyati janubidagi tog'.
- 3.Jizzax viloyatidagi ko'l.
- 5.Jizzax viloyati hududida mavjud foydali qazilma.
- 6.jizzax viloyatidagi shahar.

27-dars. "Sirdaryo"

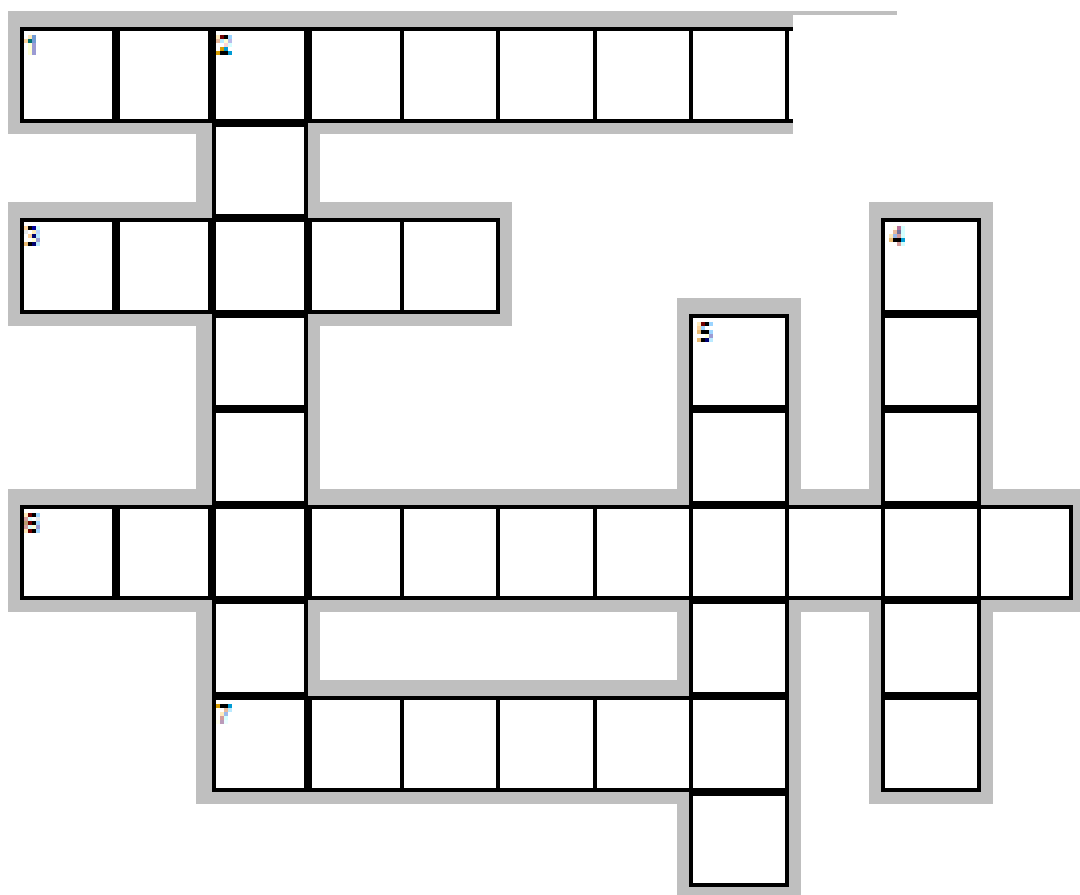
Eniga:

5. Toshkent viloyatining g'arbida joylashgan viloyat.
6. Sirdaryo viloyatidagi yirik kanal.

Bo'yiga:

1. Sirdaryo viloyatining markazi.
2. Sirdaryoga qo'shni viloyat.
3. Sirdaryo viloyatidagi cho'l.
4. Sirdaryo viloyatidagi shahar.
7. Sirdaryo viloyati hududida nima yo'q.

27-dars. "Samarqand"

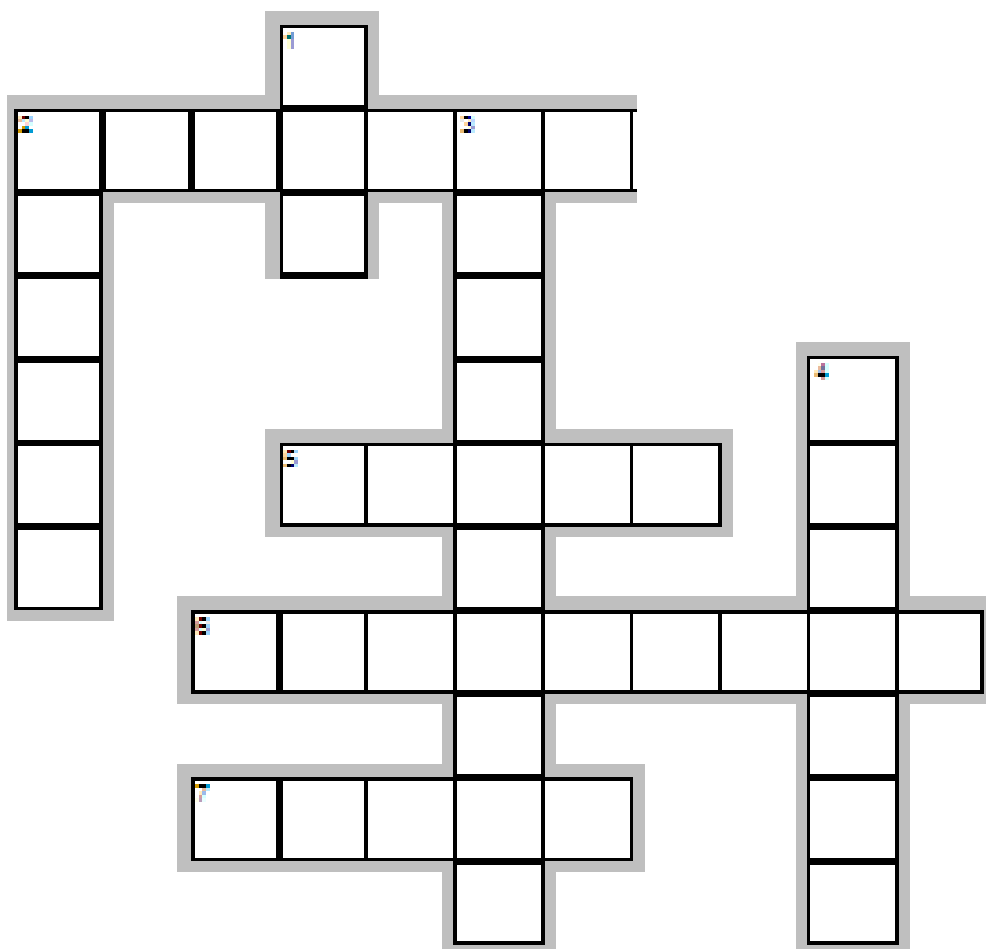
Eniga:

- 1.Samarqandning asosiy daryosi.
- 3.Samarqand viloyatidagi shahar.
- 6.Samarqanddagi suv ombori.
- 7.Samarqand viloyatidagi tog' tizmasi.

Bo'yiga:

- 2.Samarqanddagi qadimiy maydon.
- 4.Samarqandning g'arbiy tomonidagi viloyat.
- 5.Samarqanddagi kanal nomi.

28-dars. “Surxondaryo”

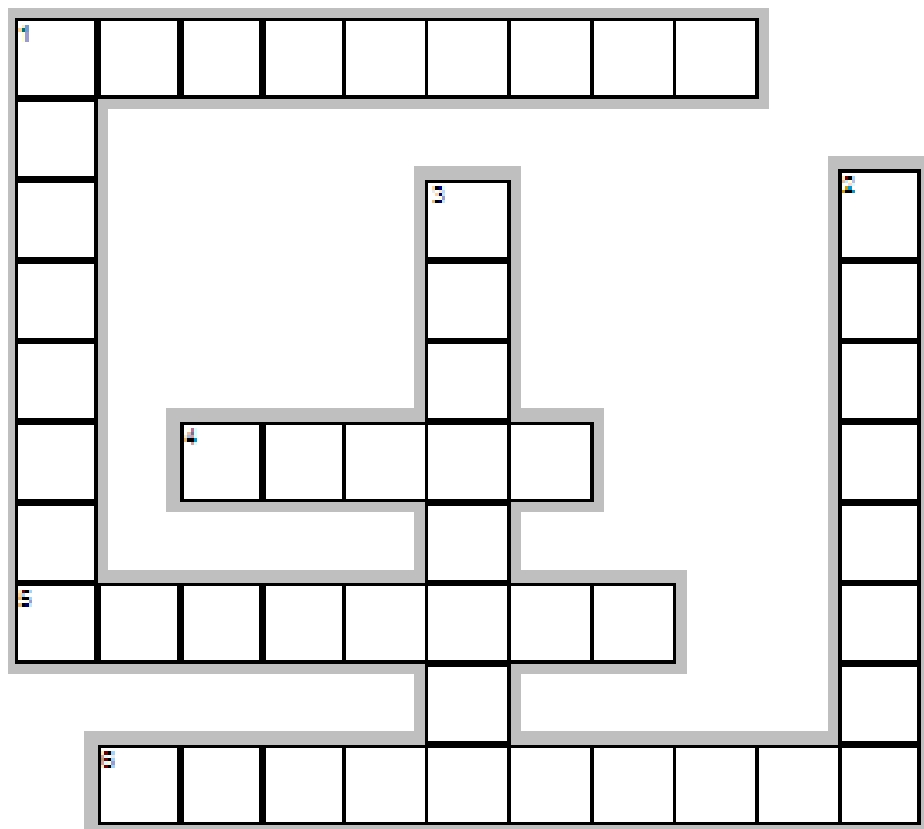
Eniga:

- 2.Surxondaryodagi suv ombori.
- 5.Surxondaryodagi shahar.
- 6.Surxondaryo viloyatidagi tog'.
- 7.Surxondaryodagi davlat qo'riqxonasi.

Bo'yiga:

- 1.Surxondaryodagi kanal.
- 2.Surxondaryo markazi.
- 3.Surxondaryo viloyatiga chegaradosh davlat.
- 4.Surxondaryo viloyatidagi daryo.

29-dars. “Navoiy”

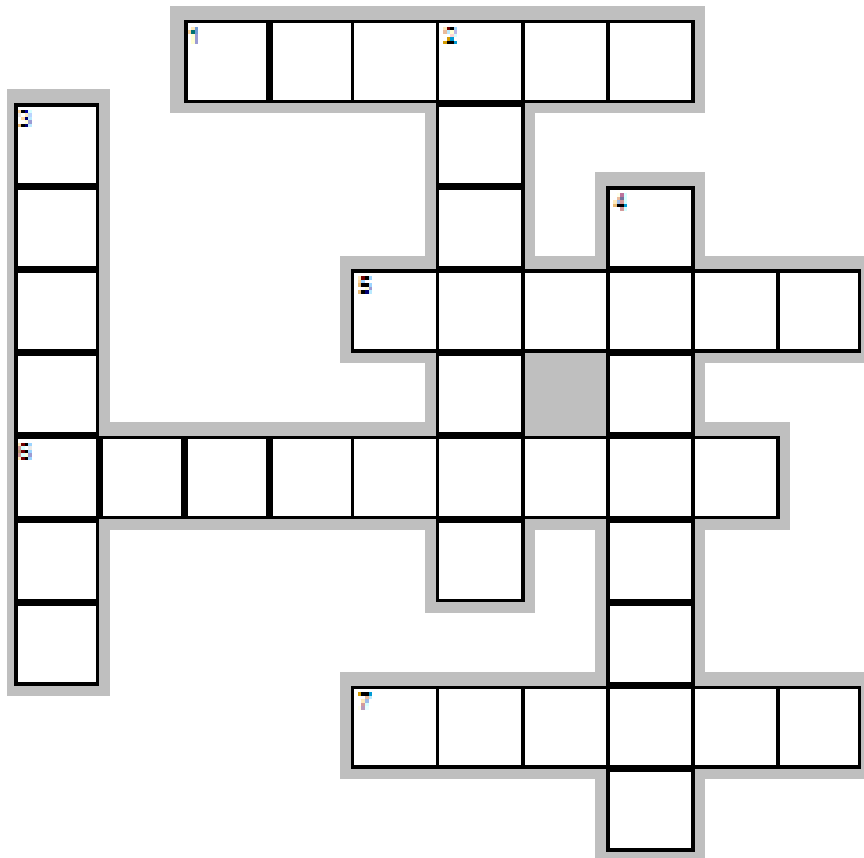
Eniga:

- 1.Navoiy viloyatidagi suv ombori.
- 4.Navoiy viloyatida qazib olinadigan qimmatbaho metal.
- 5.Navoiy viloyatidagi shahar.
- 6.Navoiy viloyati bilan chegaradosh davlat.

Bo'yiga:

- 1.Navoiy viloyatining katta qismini egallagan cho'l.
- 2.Navoiy viloyatining asosiy daryosi.
- 3.Navoiy viloyatidagi tog'.

29-dars. “Buxoro”

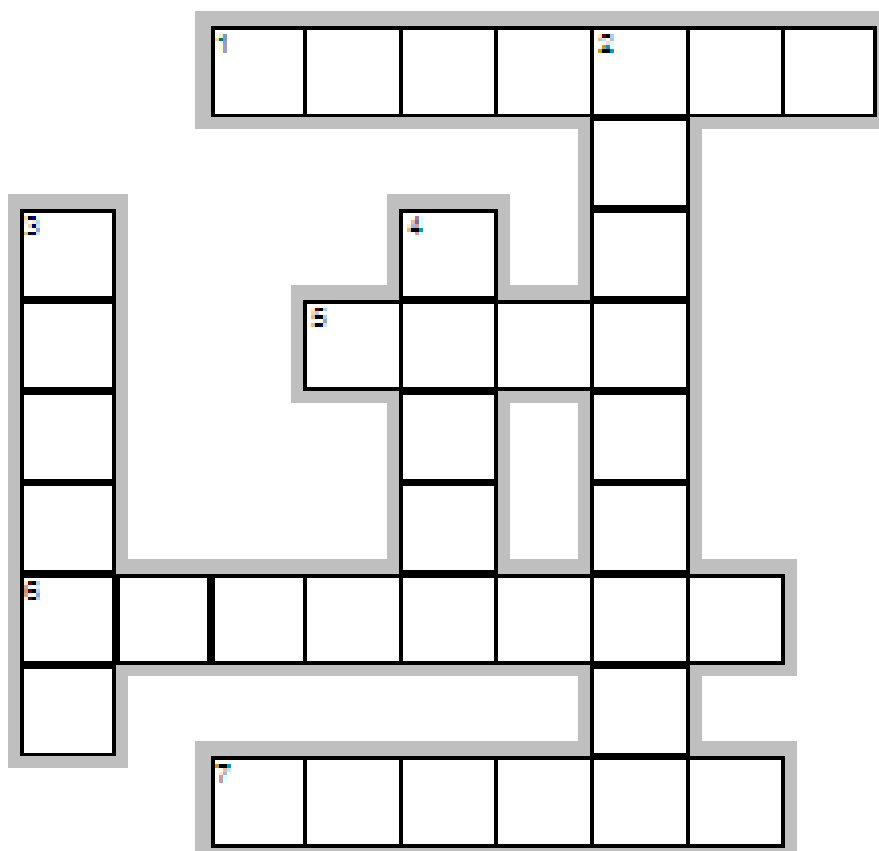
Eniga:

- 1.Dunyoga mashhur qadimiy shahar.
- 5.Buxoro viloyatiga qo'shni bo'lgan viloyat.
- 6.Buxoro viloyatidagi konlarga boy foydali qazilma.
- 7.Buxoro shahriga yaqin joydagi ekologik markazda muhofaza ostiga olingan hayvon.

Bo'yiga:

- 2.Buxoro viloyati hududidan oqib o'tuvchi daryo.
- 3.Buxoro viloyatidagi shahar.
- 4.Qizilqumda uchraydigan zaharli hasharot.

30-dars. “Xorazm”

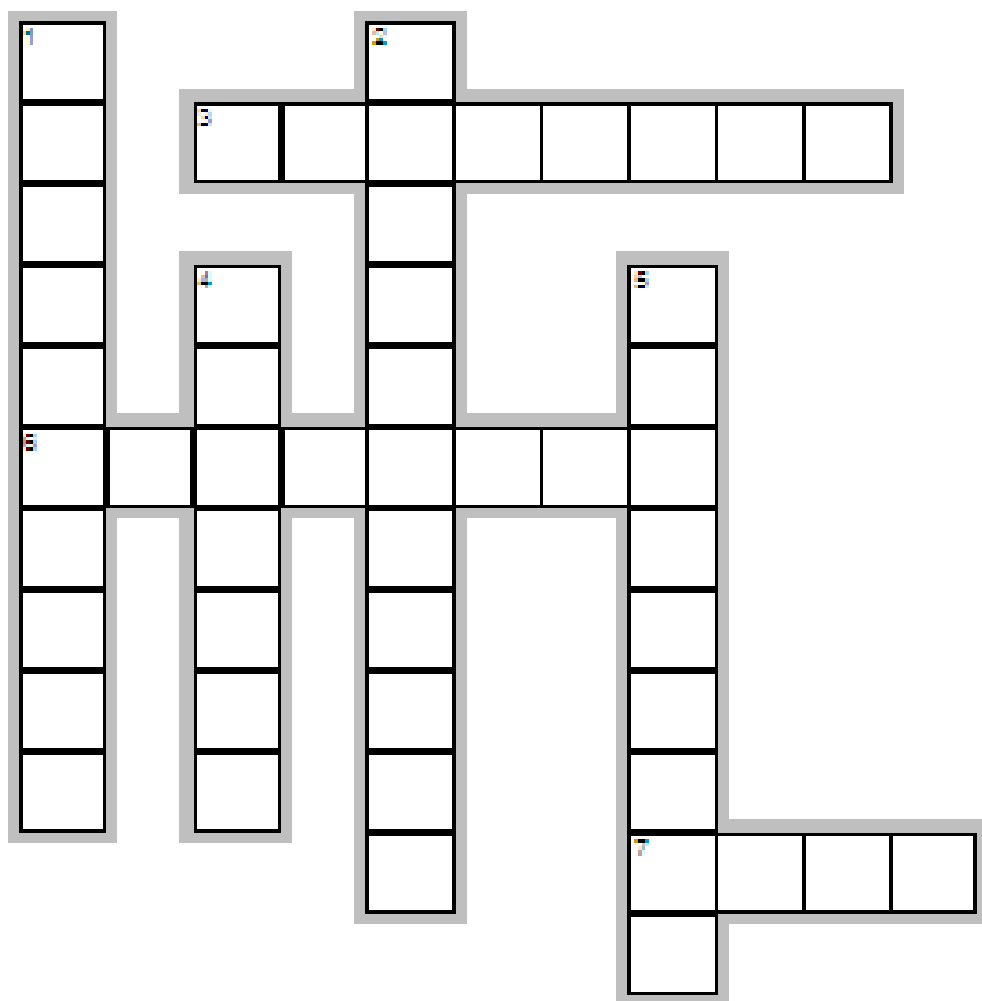
Eniga:

- 1.Xorazm viloyati suv havzalarida ko'p uchraydigan hayvon.
- 5.Xorazm viloyatidagi qadimiy shahar.
- 6.Xorazm viloyati qaysi daryo bo'yida joylashgan.
- 7.Xorazm viloyati markazi.

Bo'yiga:

- 2.Xorazm viloyatidagi suv ombori.
- 3.Xorazm viloyatidagi shahar.
- 4.To'qay daraxti.

30-dars. “Qoraqalpog‘iston”

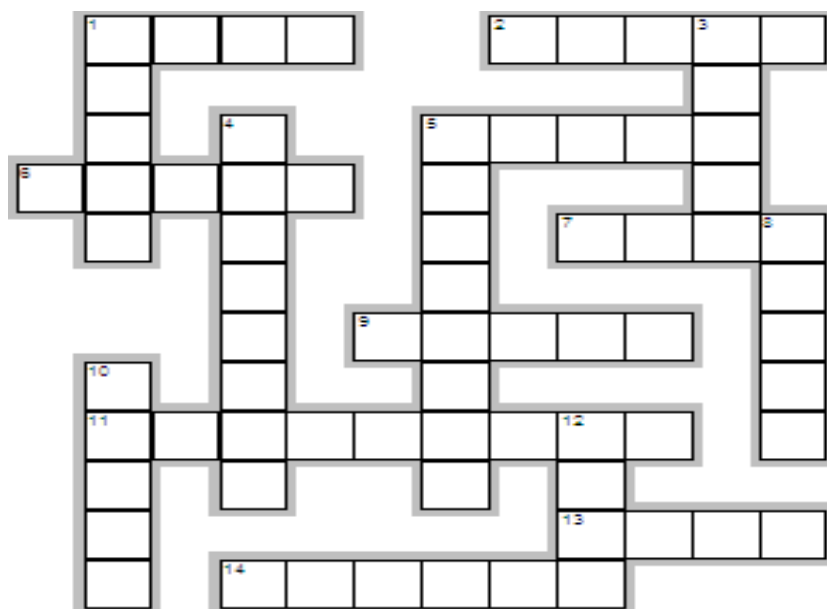
Eniga:

- 3.Qoraqalpog'istonning asosiy suv manbai.
- 6.To'qay daraxti.
- 7.Qoraqalpog'istondagi dengiz.

Bo'yiga:

- 1.To'qayzor tabiatini asrash va muhofaza qilish uchun Amudaryo sohilida tashkil etilgan qo'riqxon.
- 2.Qoraqalpog'istondagi tog'.
- 4.Qoraqalpog'istondagi shahar.
- 5.Qoraqalpog'istondagi katta ko'llardan birisi.

31-dars. "Tabiat"

Eniga:

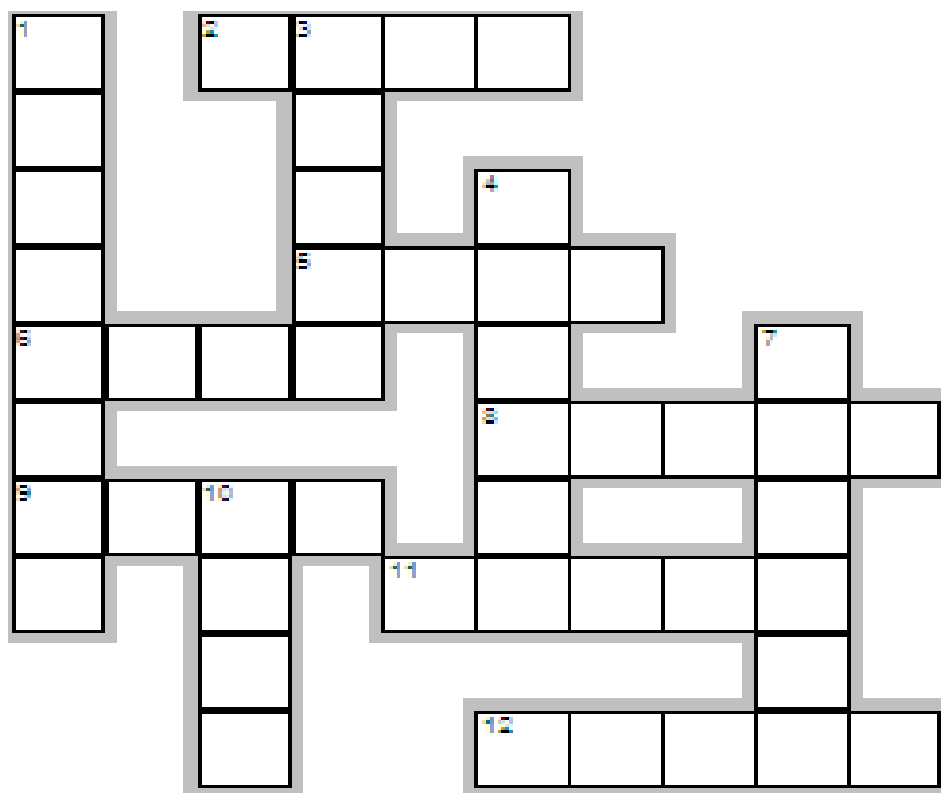
- 1.Xorazm viloyatidagi qadimiy shahar.
- 2.To'qay daraxti.
- 5.Navoiy viloyatida qazib olinadigan qimmatbaho metall.
- 6.Sirdaryoning irmog'i.
- 7.Anori bilan mashhur tuman.
- 9."O'zDEU avto" kompaniyasi joylashgan shahar.
- 11.Navoiy viloyatidagi suv ombori.
- 13.Qoraqalpog'istondagi dengiz.
- 14.Buxoro viloyatiga qo'shni bo'lgan viloyat.

Bo'yiga:

- 1.Sirdaryo viloyatidagi shahar.
- 3.Surxondaryodagi shahar.
- 4.Farg'ona viloyati va Tojikiston chegarasi bo'ylab oqib o'tuvchi daryo.
- 5.Chotqol tog'laridan oqib tushadigan soy.
- 8.Marg'ilonning mashhur matosi.
- 10.Qashqadaryo irmog'i.
- 12.Andijon sharqidagi tog' tizmasi.

32-dars. "Oltin"

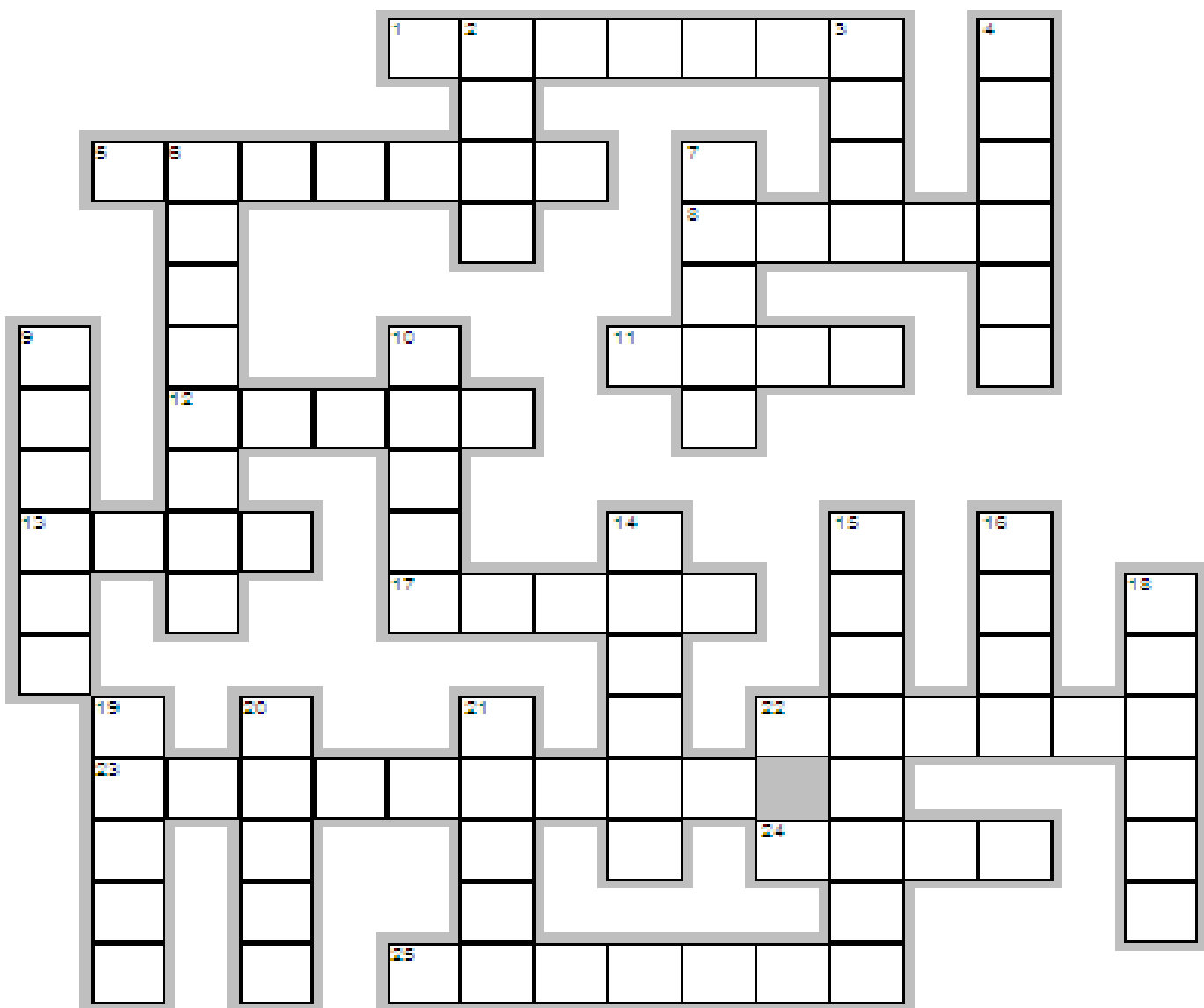
Eniga:

2. Anori bilan mashhur tuman
5. Farg'onada ko'p yetishtiriladigan meva
6. Farg'ona viloyati hududida mavjud foydali qazilma
8. Navoiy viloyatida qazib olinadigan qimmatbaho metall
9. Andijon sharqidagi tog' tizmasi
11. Jizzaxdagi davlat qo'riqxonasi
12. "O'zDEU avto" kompaniyasi joylashgan shahar

Bo'yiga:

1. Namangan viloyatidagi shahar
3. Samarqand viloyatidagi shahar
4. Dunyoga mashhur qadimiy shahar
7. Xorazm viloyatidagi shahar
10. Qoraqalpog'istondagi dengiz

34-dars. "Savay"

Eniga:

1. Buxoro viloyatidagi shahar.
5. Jizzax viloyatidagi ko'l.
8. Navoiy viloyatida qazib olinadigan qimmatbaho metal.
11. Anori bilan mashhur tuman.
12. Toshkent shahridagi kanal.
13. Andijon sharqidagi tog' tizmasi.
17. Andijon viloyatidagi kanal.

- 22.Jizzax viloyati hududida mavjud foydali qazilma.
- 23.Toshkentdagi A.Navoiy nomidagi O'zbekiston milliy bog'i qanday bog'.
- 24.Xorazm viloyatidagi qadimiy shahar.
- 25.Xorazm viloyati suv havzalarida ko'p uchraydigan hayvon.

Bo'yiga:

- 2.Qoraqalpog'istondagi dengiz.
- 3.Farg'ona viloyati hududida mavjud foydali qazilma.
- 4.Xorazm viloyatidagi shahar.
- 6.Samarqanddagi qadimiy maydon.
- 7.Andijon shahridagi milliy bog' nomi.
- 9.Samarqand viloyatidagi tog' tizmasi.
- 10.Sirdaryo viloyatidagi shahar.
- 14.Samarqanddagi kanal nomi.
- 15.Toshkent shahrida dunyoning turli burchaklaridan olib kelib tashkil etilgan o'simliklar bog'i.
- 16.Farg'onada ko'p yetishtiriladigan meva.
- 18.Surxondaryo markazi.
- 19.Qashqadaryo viloyatini Surxondaryo viloyatidan ajratib turuvchi tog' tizmasi.
- 20.Marg'ilonning mashhur matosi.
- 21.Jizzaxdagi davlat qo'riqxonasi.

JAVOBLAR

I-bo'lim. Yer-Quyosh sistemasidagi sayyora

“Quyosh” boshqotirmasining javobi

Eniga: 3.Yulduz 6.Kometa 7.Orbita

Bo'yiga: 1.Oy 2.Quyosh 4.Meteor 5.Sutka

“Sayyoralar” boshqotirmasining javobi

Eniga: 5.Yupiter 7. Uran 8. Yer 9. Mars

Bo'yiga: 1.Sayyoralar 2.Neptun 3.Saturn 4.Merkuriy 6.Venera

“Globus” boshqotirmasining javobi

Eniga: 1.Ekvator 5.Beruniy 7.Sutka

Bo'yiga: 2.Rasadxona 3.Ulugbek 4.Globus 6.Yil

“Yer” boshqotirmasining javobi

Eniga: 1.Merkuriy 4.Globus 6.Yil 7.Quyosh 10.Sayyoralar

12.Rasadxona 14.Uran 16.Meteor 17.Kometa 19.Beruniy 21.Orbita

Bo'yiga: 2.Yulduz 3.Yupiter 5.Sutka 8.Mars 9.Ulug'bek 10.Saturn

11.Oy 13.Venera 15.Neptun 18.Ekvator 20. Yer

II-bo'lim. Yer yuzi tabiatining xilma-xilligi

“Ufq” boshqotirmasining javobi

Eniga: 1.Janub 3.Sharq 5.Kompas

Bo'yiga: 2.Ufq 3.Shimol 4.Garb

“Materik” boshqotirmasining javobi

Eniga: 3.Materik 7.Avstraliya

Bo'yiga: 1.Shimoliy Amerika 2.Janubiy Amerika 4.Yevrosiyo 5.Afrika

6.Antarktida

“Yer yuzi” boshqotirmasining javobi

Eniga: 2.Yassi tog' 4.Tog' tizmasi 5.Qir 6.Jomolungma 7.Tekislik

Bo'yiga: 1.Pasttekislik 3.Tog'

“Turon” boshqotirmasining javobi

Eniga: 2.Yashil 6.Hazratisulton

Bo'yiga: 1.Jigarrang 3.Turon 4.Vodiy 5.Cho'l 6.Hisor 7.Tomditog'

“Suv” boshqotirmasining javobi

Eniga: 4.Amudaryo 7.Orol 8.Sirdaryo

Bo'yiga: 1.Kanal 2.Suv ombori 3.Soy 5.Ko'l 6.Daryo

“Okean” boshqotirmasining javobi

Eniga: 1.Mariana 3.Shimoliy muz 4.Hind 5.Tinch 6.Okean

Bo'yiga: 2.Atlantika

“O'rmon” boshqotirmasining javobi

Eniga: 2. Archa 5.Jiyda 6.O'rmon 7.Kislorod

Bo'yiga: 1.Saksovul 3.Ayiq 4.Eman

“Cho'l” boshqotirmasining javobi

Eniga: 2.Yantoq 6.Tuvaloq 7.Echkemar 8.Barxan

Bo'yiga: 1.Taqir 3.Qizilqum 4.Cho'l 5.Jayron

“Tog'” boshqotirmasining javobi

Eniga: 4. Qor barsi 7.Yong'oq 8.Qalqontumshuq

Bo'yiga: 1.Arxa 2. Akonit 3. Do'lana 5.Burgut 6.Rovoch

“Dasht” boshqotirmasining javobi

Eniga: 2.Yaylov 5.Dasht 6.Jayra 7.Sariqilon 8.Qoqio't

Bo'yiga: 1.Qorayaloq 3.Adir 4.Na'matak

“Foydali qazilmalar” boshqotirmasining javobi

Bo'yiga: 2.Foydali qazilma

Eniga: 1.Neft 3.Tabiiy gaz 4.Osh tuzi 5.Granit 6.Ko'mir 7.Temir

“Qo'riqxonalar” boshqotirmasining javobi

Eniga: 1.Tustovuq 6.Surxon 7.Nurota

Bo'yiga: 1.To'qqiz 2.Qo'riqxonalar 3.Bug'u 4.Xongul 5.Zomin

“Tustovuq” boshqotirmasining javobi

Eniga: 1.Burgut 3.Tustovuq 5.Sariqilon 8.Okean 10.Eman 11.Qir
12.Temir

Bo'yiga: 2.Ufq 4.Surxon 6.Nurota 7.Neft 9.Ayiq

“Kompas” boshqotirmasining javobi

Eniga: 1.Kanal 4.Jayra 6.Amudaryo 8.Soy 9.Daryo 10.Janub
15.Qorbarisi

Bo'yiga: 1.Kompas 2.Qir 3.Namatak 5.Jayron 7.Orol 11.Ayiq
12.Ufq 13.Eman 14.Adir

“Soy” boshqotirmasining javobi

Eniga: 4.Qorayaloq 8.Okean 10.Jiyda 11.Qir 12.Janub 15.Akonit
16.Hisor 18.Turon 20.Yantoq 23.Kislod 24.Neft .

Bo'yiga: 1.Soy 2.Rovoch 3.Eman 5.Amudaryo 6.Afrika 7.Sariqilon 9.Ayiq
13.Barxan 14.Kanal 16.Hind 17.Surxon 19.Ufq 21.Adir 22.Orol

III-bo'lim. Vatanimiz bo'ylab sayohat

“Xarita” boshqotirmasining javobi

Eniga: 1. Siyosiy 3.Tabiiy 4. Masshtab 5.Xarita 6.Mamuriy

Bo'yiga: 2.Yarimsharlar

“Toshkent shahri” boshqotirmasining javobi

Eniga: 6.Temuriylar tarixi.

Bo'yiga: 1.Viloyat 2.Botanika 3.Salor 4.Istirohat 5.Hayvonot 7.Toshkent.

“Toshkent viloyati” boshqotirmasining javobi

Eniga: 2.Piskent 5.Ugom 7.Ohangaron 8.Chotqol.

Bo'yiga: 1.Tojikiston 3.Namangan 4.Qurama 6.Chorvoq.

“Andijon” boshqotirmasining javobi

Eniga: 5.Asaka 6.Bobur 7.Oloy.

Bo'yiga: 1.Qirg'iziston 2.Paxtaobod 3.Savay 4.Qoradaryo 5.Andijon.

“Namangan” boshqotirmasining javobi

Eniga: 5.Marmar 7.Oxunboboyev 8.Kosonsoy.

Bo'yiga: 1.Namangan 2.Olmosoy 3.Andijon 4.Eskiyer 6.Norin.

“Farg‘ona” boshqotirmasining javobi

Eniga: 2.Uzum 3.Andijon 5.Neft 6.Sirdaryo 8.Yaypan.

Bo'yiga: 1.Quva 4.Isfara 7.Atlas.

“Jizzax” boshqotirmasining javobi

Eniga: 2.Flamingo 4.Zomin 7.Jizzax 8.Sangzor.

Bo'yiga: 1.Molguzar 3.Arnasoy 5.Marmar 6.Paxtakor.

“Sirdaryo” boshqotirmasining javobi

Eniga: 5.Sirdaryo 6.Do‘stlik.

Bo'yiga: 1.Guliston 2.Jizzax 3.Mirzacho‘l 4.Xovos 7.Tog‘.

“Samarqand” boshqotirmasining javobi

Eniga: 1.Zarafshon 3.Urgut 6.Kattaqo‘rg‘on 7.Nurota.

Bo'yiga: 2.Registon 4.Buxoro 5.Narpay .

“Surxondaryo” boshqotirmasining javobi

Eniga: 2.To‘palang 5.Denov 6.Boysuntog‘ 7.Hisor.

Bo'yiga: 1.Zang 2.Termiz 3.Afg‘oniston 4.Sherobod.

“Navoiy” boshqotirmasining javobi

Eniga: 1.Quyimozor 4.Oltin 5.Muruntov 6.Qozog‘iston.

Bo'yiga: 1.Qizilqum 2.Zarafshon 3.Yetimtog‘.

“Buxoro” boshqotirmasining javobi

Eniga: 1.Buxoro 5.Navoiy 6.Tabiiy gaz 7.Jayron.

Bo'yiga: 2.Oqdaryo 3.Romitan 4.Qoraqurt.

“Xorazm” boshqotirmasining javobi

Eniga: 1.Ondatra 5.Xiva 6.Amudaryo 7.Urganch.

Bo'yiga: 2.Tuyamo‘yin 3.Pitnak 4.Jiyda.

“Qoraqalpog‘iston” boshqotirmasining javobi

Eniga: 3.Amudaryo 6.Turang‘il 7.Orol.

Bo'yiga: 1.Badayto‘qay 2.Sulton Uvays 4.Beruniy 5.Jildirbos.

“Tabiat” boshqotirmasining javobi

Eniga:1.Xiva 2.Jiyda 5.Oltin 6.Norin 7.Quva 9.Asaka
11.Quyimozor 13.Orol 14.Navoiy.

Bo'yiga:1.Xovos 3.Denov 4.Sirdaryo 5.Olmossoy 8.Atlas 10.Oqsuv
12.Oloy.

“Oltin” boshqotirmasining javobi

Eniga:2.Quva 5.Uzum 6.Neft 8.Oltin 9.Oloy 11.Zomin 12.Asaka

Bo'yiga:1.Kosonsoy 3.Urgut 4.Buxoro 7.Pitnak 10.Orol

“Savay” boshqotirmasining javobi

Eniga: 1.Romitan 5.Arnasoy 8.Oltin 11.Quva 12.Salor 13.Oloy 17.Savay
22.Marmar 23.Istirohat 24.Xiva 25.Ondatra.

Bo'yiga: 2.Orol 3.Neft 4.Pitnak 6.Registon 7.Bobur 9.Nurota 10.Xovos
14.Narpay 15.Botanika 16.Uzum 18.Termiz 19.Hisor 20.Atlas 21.Zomin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Uzviylashtirilgan DTS va o'quv dasturi. Toshkent. 2010
2. A.Baxromov. 4-sinf. Tabiatshunoslik darsligi. Toshkent. "Sharq".2013.
3. Eclipse Crossword dasturi.

MUNDARIJA

Kirish	3
I-bo'lim. Yer-quyosh sistemasidagi sayyora	
2-dars. “Quyosh”.....	4
3-dars. “Sayyoralar”	5
6-dars. “Globus”	6
8-dars. “Yer”	7
II-bo'lim. Yer yuzi tabiatining xilma-xilligi	
10-dars. “Ufq”	9
11-dars. “Materik”	10
12-dars. “Yer yuzi”	11
13-dars. “Turon”	12
14-dars. “Suv”	13
“Okean”	14
15-dars. “O‘rmon”	15
17-dars. “Cho‘l”	16
18-dars. “Tog‘”	17
19-dars. “Dasht”	18
20-dars. “Foydali qazilmalar”	19
21-dars. “Qo‘riqxonalar”	20
22-dars. “Tustovuq”	21
“Kompas”	22
“Soy”	24
III-bo'lim. Vatanimiz bo'ylab sayohat	
23-dars. “Xarita”	26
24-dars. “Toshkent shahri”	27
“Toshkent viloyati”	28
25-dars. “Andijon”	29
“Namangan”	30
“Farg‘ona”	31
27-dars. “Jizzax”	32
“Sirdaryo”	33
“Samarqand”	34
28-dars. “Surxondaryo”	35
29-dars. “Navoiy”	36
“Buxoro”	37

30-dars. “Xorazm”	38
“Qoraqalpog‘iston”	39
31-dars. “Tabiat”	40
32-dars. “Oltin”	41
34-dars. “Savay”	42
Javoblar	44
Foydalanilgan adabiyotlar	49

